

OHR – Oppilaiden Hyvinvointia Rakentamassa

Oppilashuoltoryhmien toiminnan arviointi ja kehittäminen

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveystieteiden laitos
Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulutut-
kinto
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Katri Vastamäki

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveystieteiden laitos
Sosiaalialan ylempi ammattikorkeakoulututkinto
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaamisen koulutusohjelma

VASTAMÄKI, KATRI: OHR – Oppilaiden Hyvinvointia Rakentamassa
Oppilashuoltoryhmien toiminnan arviointi ja kehittäminen

Opinnäytetyö, 70 sivua, 9 liitettä
Kevät 2011
TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön aiheena oli peruskouluissa ja lukiossa toimivien moniammatillisten oppilashuoltoryhmien toiminnan arviointi. Tarkoituksena oli edistää oppilashuoltoryhmien toimintaa ja nostaa esiin oppilashuollollisen työn tärkeyttä kouluissa. Yhteistyötahona tässä tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa oli Mäntsälän ja Pornaisten kunnat Uudellamaalla, joissa oli käynnissä samanaikaisesti kuntien yhteinen oppilashuollon kehittämishanke. Tavoitteena oli kerätä ryhmäkohtaista tietoa oppilashuoltoryhmille heidän omasta toiminnastaan työn kehittämisen tueksi sekä muodostaa kokonaiskuva kuntien oppilashuoltoryhmien tilasta ja kehittämistarpeista. Oppilashuoltoryhmien toimintaa tarkasteltiin erityisesti varhaisen puuttumisen näkökulmasta.

Tutkimusmenetelmänä oli kvantitatiivinen kyselylomaketutkimus, joka toteutettiin kokonaistutkimuksena. Kohderyhmänä olivat siis kaikki Mäntsälän ja Pornaisten oppilashuoltoryhmien jäsenet. Kysely toteutettiin toukokuussa 2010 ja kyselyn tuloksia käsiteltiin oppilashuoltoryhmissä syksyllä 2010. Opinnäytetyöntekijä osallistui tulosten käsittelyyn ja kehittämistyöhön niissä yhdeksässä oppilashuoltoryhmässä, joissa oli jäsenenä. Kehittämishankkeessa saatuja tuloksia hyödynnettiin Mäntsälän ja Pornaisten oppilashuollon käsikirjaa laadittaessa.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että oppilashuoltoryhmien käytännöt ovat hyvin kirjavia kunnan sisällä. Vuorovaikutus ryhmän sisällä toimii hyvin, mutta puutteita on kokouskäytännöissä, oppilashuoltoryhmän yhteistyössä vanhempien, opettajien ja koulun ulkopuolisten tahojen kanssa. Oppilashuoltoryhmien toiminnalle kaivattiin myös yhtenäisiä käytäntöjä koko kuntaan, esimiestason tukea työlle sekä riittäviä resursseja. Oppilashuoltoryhmät käyttävät aikaa lähinnä yksittäisten oppilaiden asioiden käsittelyyn.

Johtopäätöksenä voidaan sanoa, että oppilashuoltoryhmien tulisi puuttua edellä mainittuihin epäkohtiin sekä huomioida oppilashuoltoryhmän rooli koko kouluyhteisöä hyödyttävänä ryhmänä. Tämä olisi tärkeää erityisesti varhaisen ja oikea-aikaisen puuttumisen kannalta. Tämä tutkimuksellinen kehittämishanke antaa hyviä suuntaviivoja jatkossa toteutettavalle oppilashuollon kehittämistyölle kohdeorganisaatiossa.

Avainsanat: oppilashuolto, oppilashuoltoryhmä, moniammatillinen yhteistyö, varhainen puuttuminen

Lahti University of Applied Sciences
Faculty of Social and Health Care
Master's Degree in Social Services
Degree Programme of Protection of children's and youth's well-being

VASTAMÄKI, KATRI: OHR – Constructing Pupils' Welfare
Evaluation and Development of Pupil Welfare Teams

Master's thesis, 70 pages, 9 appendices
Spring 2011

ABSTRACT

The thesis topic was an evaluation of the multidisciplinary pupil welfare teams, which operate at elementary schools and at high school. The purpose was to promote action of pupil welfare teams and raise the importance of the work in pupil welfare at schools. Cooperation partners in this research-development project were municipalities of Mäntsälä and Pornainen in Uusimaa. There was a developmental project regarding pupil welfare in the municipalities in question at the same time with the current project. The aim was to collect group-based information on pupil welfare teams to help them to improve their work. Another aim was to form an overall of pupil welfare teams in municipalities and to clarify development needs. Pupil welfare teams are examined, in particular from the perspective of early intervention.

The research method was a quantitative questionnaire study. The target group was all pupil welfare team members in Mäntsälä and Pornainen. The survey was conducted in May 2010 and the survey results were available in autumn 2010 when the pupil welfare teams were starting their work again after summer holidays.

The study revealed that pupil welfare team's practices differ from each other even within the same municipality. Interaction within the groups works well, but meeting practices, pupil welfare teams collaboration with parents, teachers and outside parties of the school need to improve. Specifically the members in the welfare teams suggested the following improvements: solid practices in the whole municipality, support from the superior level for the work as well as adequate resources. Pupil welfare teams mainly use their time for processing individual student's case.

Early intervention perspective, student welfare groups should address these shortcomings and consider pupil welfare team role as a group, of which benefits the whole school community. Developing the pupil welfare teams, it is important to evaluate regularly practices of the group by themselves. Solving problems should always consider meaning of their own practices on the problems emergence and resolving.

Key words: pupil welfare, pupil welfare team, multidisciplinary cooperation, early intervention

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET	3
2.1	Moniammatillinen yhteistyö: asiantuntijuutta, dialogia ja yhteistä ymmärrystä	3
2.2	Oppilashuolto	8
2.3	Oppilashuoltoryhmä	11
2.4	Moniammatillisen yhteistyön haasteita oppilashuoltoryhmässä	14
2.5	Varhainen puuttuminen oppilashuoltoryhmän näkökulmasta	17
3	TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS	20
3.1	Tavoitteet sekä tutkimuskysymykset	21
3.2	Käytetyt tutkimusmenetelmät	22
3.3	Kyselylomake	23
3.4	Kyselyn kohderyhmä	24
3.5	Aineiston keruu	26
3.6	Aineiston analysointi	27
3.6.1	Strukturoidut kysymykset	27
3.6.2	Avoimet kysymykset	29
3.7	Kehittämistyön osuus	30
4	OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	31
4.1	Validiteetti	32
4.2	Reliabiliteetti	33
5	KYSELYN TULOKSET	37
5.1	Oppilashuoltoryhmät Mäntsälässä ja Pornaisissa	37
5.2	Vastaajien taustatiedot	38
5.3	Moniammatillinen yhteistyö	40
5.4	Oppilashuoltoryhmien vuorovaikutus	42
5.5	Oppilashuoltoryhmien kokouskäytännöt	44
5.6	Varhainen puuttuminen oppilashuoltoryhmissä	47
5.7	Korrelaatiot	48
5.8	Vastaajien kehittämisehdotuksia oppilashuoltoryhmille	49

5.9	Oppilashuoltoryhmien tulevaisuus – Miten tästä eteenpäin?	53
6	POHDINTA	57
6.1	Toteutuksen arviointi	57
6.2	Tulosten vertailua aiempiin oppilashuoltoryhmiä käsitteleviin tutkimuksiin	59
6.3	Lopuksi	62
	LÄHTEET	64
	LIITTEET	
Liite 1	Varhaisen puuttumisen eettiset periaatteet	
Liite 2	Kyselylomake oppilashuoltoryhmien jäsenille	
Liite 3	Taustatietolomake rehtoreille	
Liite 4	Yleiskooste kyselyn tuloksista	
Liite 5	Esimerkki ryhmäkohtaisesta koosteesta	
Liite 6	Tutkimuslupa Mäntsälän koulutoimenjohtajalta	
Liite 7	Tutkimuslupa Pornaisten sivistystoimenjohtajalta	
Liite 8	Tutkimuslupa Mustijoen perusturvapalvelukeskuksen päälliköltä	
Liite 9	Korrelaatiomatriisi	

1 JOHDANTO

Tällä vuosituhannella on Suomessa herätty ymmärtämään oppilashuollollisen työn tärkeys kouluissa. Oppilashuoltoasiat ovat nousseet pinnalle 2000-luvulla, eikä vähiten surullisen kuuluisten Jokelan ja Kauhajoen kouluampumistragedioiden vuoksi, joissa taustalta on löytynyt esimerkiksi koulukiusaamista ja puutteita oppilashuollon palveluissa. Opetusministeriö ja Opetushallitus ovatkin myöntäneet useille kunnille avustuksia oppilashuollon laadun ja palvelurakenteen kehittämiseen vuodesta 2007 lähtien. (OM 2009, 47, 115.)

Tässä opinnäytetyössä perehdytään koulujen oppilashuoltoryhmien toimintaan. Yhteistyötahona opinnäytteen toteuttamisessa oli Mäntsälän ja Pornaisten kunnat Uudeltamaalta, joissa alkoi kuntien yhteinen kaksivuotinen oppilashuollon kehittämishanke loppuvuodesta 2009. Opinnäytetyön tarkoituksena oli nostaa esiin oppilashuoltotyötä sekä edistää oppilashuoltoryhmien toimintaa Mäntsälässä ja Pornaisissa.

Oppilashuoltoryhmällä on merkittävä rooli toimia moniammatillisena asiantuntijatiiminä tukemassa sekä yksittäisten oppilaiden asioiden selvittämistä että koko kouluyhteisön hyvinvoinnin kehittämistä. Oppilashuoltoryhmien toimintakäytännöt ovat kuitenkin hyvin kirjavia eri puolilla Suomea ja myös kuntien sisällä on suurta vaihtelua. (Jonkka 2010; Kalkkinen&Peltonen 2007, 79.) Tämä on tullut esille myös Mäntsälässä ja Pornaisissa oppilashuollon kehittämishankkeen yhteydessä. Toimintatavat kaipaavat yhtenäistämistä, jotta turvattaisiin oppilaiden tasarvoa saada samanlaista palvelua riippumatta siitä, mitä koulua he käyvät.

Oppilashuoltoryhmien toimintaa lähdettiin tutkimaan moniammatillisen yhteistyön ja varhaisen puuttumisen näkökulmista. Nykypäivän ihmisten monimutkaiset ongelmat asettavat koulujen oppilashuollon isojen haasteiden eteen ja asiantuntijoilta edellytetäänkin uudenlaista orientoitumista työhönsä pysyäkseen muutoksen mukana. Oppilashuoltoryhmät tarjoavat kouluille hyvän rakenteen toteuttaa moniammatillista yhteistyötä. Oppilashuoltoryhmien säännölliset kokoontumiset

eivät kuitenkaan yksinään riitä tuottamaan laadukasta moniammatillista yhteistyötä, vaan työn tuloksellisuus edellyttää ryhmältä muun muassa hyviä vuorovaikutustaitoja, avointa ja luottamuksellista ilmapiiriä kokouksissa sekä osaamisen johtamista (Karila&Nummenmaa 2001, 147).

Oppilashuollon valtakunnallisissa ohjeistuksissa painotetaan nykyisin yhä enemmän ennaltehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista (OPH 2010). Se puolestaan edellyttää paitsi valmiutta hyvään moniammatilliseen yhteistyöhön oppilashuolto-ryhmän sisällä, niin myös aktiivista yhteistyötä vanhempien, opettajien ja muiden viranomaistahojen kanssa.

Tutkimusmenetelmänä oli kvantitatiivinen kyselylomaketutkimus Mäntsälän ja Pornaisten peruskoulujen sekä Mäntsälän lukion oppilashuoltoryhmien jäsenille. Kiertäviä työntekijöitä, esimerkiksi koulupsykologeja ja koulukuraattoreita, jotka ovat jäsenenä monessa ryhmässä, pyydettiin antamaan vastaus erikseen jokaista oppilashuoltoryhmää koskien. Tällä tutkimusmenetelmällä saatiin suhteellisen lyhyessä ajassa kerättyä suuri määrä arvokasta tietoa kuntien oppilashuoltoryhmien toiminnasta ja ryhmille palautetta heidän omasta toiminnastaan.

Tässä opinnäytetyönä toteutetussa tutkimuksellisessa kehittämishankkeessa painottuu tutkimuksellinen osuus ja sen raportointi. Kehittämistyötä oli tulosten levittäminen oppilashuoltohenkilöstölle ja ryhmäkohtaiset palautteiden anto ja niiden läpikäynti oppilashuoltoryhmissä syksyllä 2010. Oppilashuoltoryhmien jäsenille tehdystä kyselystä saatuja tuloksia hyödynnetään myös Mäntsälän ja Pornaisten oppilashuollon käsikirjaa laadittaessa.

Opinnäytetyön nimi OHR – Oppilaiden Hyvinvointia Rakentamassa syntyi kirjoittamisen loppuvaiheessa. OHR on tavallinen kouluissa käytetty lyhenne oppilashuoltoryhmistä ja työn otsikossa halusin painottaa sen roolia kaikkien oppilaiden hyvinvoinnista huolehtijana eikä pelkästään ”ongelmatapausten” ratkojana.

2 OPINNÄYTETYÖN KESKEISET KÄSITTEET

2.1 Moniammatillinen yhteistyö: asiantuntijuutta, dialogia ja yhteistä ymmärrystä

Moniammatillisen yhteistyön käsite on vakiintunut Suomessa käyttöön 1990-luvulla eri ammattiryhmien yhteistyön kuvauksissa. Sen yksiselitteinen määrittely on haasteellista, koska termiä käytetään kuvaamaan hyvin monenlaisia yhteistyön tapoja. Tavallisimpia näistä ovat moniammatilliset tiimit ja verkostot, moniasiantuntijuus ja verkostotyö. (Veijola 2004, 30 & Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 20.) Tässä opinnäytetyössä moniammatillista yhteistyötä tarkastellaan säännöllisesti kokoontuvan moniammatillisen oppilashuoltoryhmän näkökulmasta.

Mäkelä (2010, 37) erottaa oppilashuollon moniammatillisessa toiminnassa kaksi ulottuvuutta: sisäinen ja ulkoinen moniammatillinen yhteistyö. Sisäinen yhteistyö on oppilaitoksen sisällä tapahtuvaa toimintaa, jota toteuttavat oppilaitoksen oma henkilökunta ja oppilashuollon asiantuntijat: kouluterveydenhoitajat, koulukuraattorit ja koulupsykologit.

Ulkoista yhteistyötä toteutetaan koulun ulkopuolisten tahojen, kuten sosiaali- tai nuorisotoimen kanssa. Ulkoisen yhteistyön onnistuminen edellyttää toimijoilta hallintokuntien rajojen ennakkoluulotonta ylittämistä ja asioista sopimista yhteisesti neuvotellen. Olennaista on osaamisen näkyväksi tekeminen puolin ja toisin sekä keskinäisen riippuvuuden tunnustaminen ja pitkäaikaisten yhteistyösuhteiden rakentaminen. Molemmat yhteistyön muodot ovat tärkeässä asemassa toteutettaessa moniammatillista yhteistyötä kouluissa. (Mäkelä 2010, 38; Veijola 2004, 31.)

Yhteiskunnan muutokset kahden viimeisen vuosikymmenen aikana ovat vaatineet työskentelytapojen uudistamista. Moniammatillista yhteistyötä kehittämällä on pyritty vastaamaan tähän haasteeseen, joka nousee paitsi asiakkaiden entistä monitahoisimmista ongelmista, niin myös julkisen sektorin tarpeesta lisätä työn kustannustehokkuutta. Aiemmin rakenteet ja asiantuntijatyö ei ole edellyttänyt nyky-suuntauksen mukaista verkostoitumista. (Mönkkönen 2008, 538.)

Tuloksekkaan moniammatillisen yhteistyön edellytyksiä ovat hyvät yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot, asiantuntevat jäsenet sekä avoin ja luottamuksellinen ilma-
piiri sekä keskinäinen arvostus ryhmän jäsenten välillä. Olennaista on myös yhteisesti asetetut tavoitteet toiminnalle sekä säännöllinen työn arviointi. Edellä mainittujen lisäksi hyvä moniammatillinen yhteistyö edellyttää selkeää ja puolueetonta johtamista, mikä asettaa ryhmien puheenjohtajien työhön omat haasteensa. (Kari-la&Nummenmaa 2001, 147; Veijola 2006, 33.)

Moniammatilliseen yhteistyöhön liittyviä ydinkäsitteitä ovat jaettu asiantuntijuus, dialogi sekä yhteinen ymmärrys. Nämä kaikki kolme käsitettä ovat sidoksissa toisiinsa. Ilman dialogia ei synny yhteistä ymmärrystä eikä ilman yhteistä ymmärrystä ole jaettua asiantuntijuutta.

Asiantuntijuutta voidaan tarkastella sekä yksilön henkilökohtaisena erityisosaamisena että laajemmin koskien koko yhteisön asiantuntijuutta. Tässä opinnäytetyössä asiantuntijuutta lähestytään jaetun asiantuntijuuden eli koko oppilashuolto-ryhmän ja koko kouluyhteisön asiantuntijuuden näkökulmasta. Aikaisemmin asiantuntijuus on nähty yksilöiden taitavana toimintana, joka saavutetaan koulutuksen ja pitkän työuran kautta. Nykyisin se yhä useammin tulkitaan verkostojen ja organisaatioiden kykynä ratkaista yhdessä uusia ja muuttuvia ongelmia. Asiantuntijuus on jatkuvaa ongelmanratkaisua ja itsensä kehittämistä sekä työskentelyä oman osaamisen ääri rajoilla (Sirviö 2006, 36.)

Asiantuntijan pitää osata jakaa omaa erityisosaamistaan, mutta myös tunnustaa muiden erityisosaaminen. Yksilön asiantuntijuuteen kuuluu eri alojen yhdessä luomaa osaamista (Sirviö 2006, 36), johon myös Karila ja Nummenmaa (2001, 23) viittaavat. ”Moniammatillisessa yhteistyössä erilaista asiantuntemusta yhdistetään ja asiantuntijuutta kehitetään toisiinsa yhdistyneenä, rajoja ylittävänä toimintana.” (Veijola 2004, 30.)

Krook (2006,63) nostaa esille sosiaalityön ammattilaisten kokemuksen yhteisöllisestä asiantuntijuudesta. Tutkimuksen mukaan omaa asiantuntemustaan jakamalla syntyy jotain enemmän kuin mitä kukaan yksinään saisi aikaan. Vuorovaikutuksen kautta saadun palautteen perusteella yksilö voi arvioida omia ajatuksiaan ja näkemymiä uudesta näkökulmasta (Mäkelä 2010, 35). Jaettu asiantuntijuus kasvattaa siis myös yksilön henkilökohtaista erityisosaamista.

Dialogia pidetään nykyisin tavoiteltavana tilana puhuttaessa ihmisten välisestä vuorovaikutuksesta. Jatkuva dialogi on yhteistyön tekemisen perusteena (Krook 2006, 65). Dialogille yksinkertainen määritelmä on ”kahden tai useamman ihmisen vuoropuhelua” (Saari 2009, 68). Dialogi-sana on yleisessä käytössä ja siitä puhutaan uutena kommunikaatiomuotona, vaikka tosiasiaassa sen juuret juontavat Sokrateen ajoille asti. 1990-luvulla alkoi viimeisin dialogisuuden nousukausi, niin kansainvälisesti kuin Suomessakin (Wink 2007, 63).

Tutkimusten kautta dialogille on löydetty ajan mittaan paljon monivivahteisia määritelmiä. Seikkula ja Arnkil (2009, 12-13) näkevät dialogin arvostavana vuoropuheluna, jossa tavoitellaan yhteistä ymmärrystä osapuolten välille. Dialogissa olennaista on oman näkökulman esiintuominen, ei samaa tai eri mieltä oleminen. (Saari 2009, 68 & Seikkula&Arnkil 2009, 87-88.) Lisäksi dialogissa nähdään tärkeäksi, että osapuolet kuuntelevat toisiaan ja kunnioittavat toistensa mielipiteitä. Puheenvuorot rakentuvat edellisen puheenvuoron varaan ja kuljettavat teemaa eteenpäin. Dialogissa tarkoitus pysyä tiukasti asiassa ja keskustelulla on selkeä päämäärä. (Huhtanen 2007, 174.)

Roman (2005,22-23) kirjoittaa dialogin tulkinnassaan rohkeudesta heittäytyä dialogiin. Osapuolten täytyy olla valmiita kuuntelemaan, muuttamaan omaa mielipidettään ja oppimaan uutta. Wink (2007,67) painottaa nöyryyttä asettua samalle tasolle toisen osapuolen kanssa. Dialogissa on vain henkilöitä, jotka yrittävät yhdessä oppia enemmän kuin mitä jo tietävät.

Bahtin (Mönkkösen 2001, 442 mukaan) tuo esille myös dialogin vaatiman epävarmuuden sietämisen. Mönkkönen (2001, 442) nostaa esille vuorovaikutuksen haasteellisuuden ammattilaisen ja asiakkaan välillä. Miten säilyttää ammatillisuus samalla, kun pitäisi heittäytyä tasavertaiseen vuorovaikutussuhteeseen asiakkaan kanssa ja tunnustaa oma epävarmuus ja tietämättömyys.

Tässä työssä oppilashuoltoryhmiä lähestytään ammattilaisten välisen vuorovaikutuksen näkökulmasta. Puhuttaessa oppilashuoltoryhmien kehittämisestä ei voida kuitenkaan pois sulkea ryhmän suhdetta oppilaisiin ja heidän vanhempiinsa. On erittäin merkityksellistä oppilaan asioiden hoidon kannalta, että yhteistyö vanhempien kanssa on avointa ja luottamuksellista. Ammattilaisilta vaadittaisiin kykyä tulla pois nimikkeen takaa ja kohdata asiakas tasavertaisena kumppanina. Kuitenkin ennen kuin tämä on mahdollista, on Veijolan (2004, 100) mukaan ammattilaisten opittava työskentelemään ensin tasa-arvoisesti toistensa kanssa ylittäen organisaatio- ja ammattirajoja.

Oppilashuoltoryhmää koskeva toinen haaste dialogisuuden kannalta on hallintokuntien välinen yhteistyö, jolloin kuuntelu ja kuuleminen on erityisen tärkeää. Dialogin tavoitteena on saavuttaa yhteinen ymmärrys (Isaacs Veijolan 2004,102 mukaan). **Yhteisen ymmärryksen** saavuttaminen on haasteellisempaa, kun ryhmässä on jäseniä eri hallintokunnista ja eri koulutustaustoilla. (Krook 2006,65.)

Yhteinen ymmärrys, eli sosiaalisesti jaettu kognitio, on yksi nykyaikaisen moniammatillisen yhteistyön yksi ydinkäsite. Keskustelun tavoitteena on siis luoda yhteinen näkemys käsiteltävää aihetta koskevasta mahdollisesta ratkaisusta (Isoherranen 2004, 23). Yhteistyössä ei koeteta saavuttaa yhteisiä ongelmanmäärittelyjä ja tavoitteita, vaan ammattilaisten mielenkiinto tulisi kohdistua siihen, millaisena tilanne näyttäätyy kunkin toimijan näkökulmasta (Seikkula & Arnkil 2009, 169).

Heinämäki (2007, 21) määrittelee dialogin edellytyksenä yhteiselle ymmärrykselle. Se on sanojen, merkitysten ja käsitysten avoimeksi tekemistä yhteisessä keskustelussa. Toimintaa sanoitetaan niin, että päästään yhdessä määrittelemään nykytilanne ja kehittämisen tarpeet. Yhteisen ymmärryksen luominen oppilashuolto-ryhmässä edellyttää läsnäoloa ja käsitystä koulun ja oppilaiden arjesta (Koskela 2009, 58-59).

Sirviön (2006,34) ja Karilan & Nummenmaan (2001, 147) väitöstutkimuksissa tähdennetään, ettei pelkkä yhteistyön tekeminen riitä tuottamaan moniammatillista osaamista. On syntynyt mielikuva siitä, että pelkkä toiminnan nimeäminen moniammatilliseksi yhteistyöksi lisäisi työn arvoa ja automaattisesti parantaisi työn sisältöä, päätöksentekoa ja tiedonkulkua. Näitä päätelmiä tukee Valtiontalouden tarkastusviraston raportti (2007, 63) Nuorten syrjäytymisen ehkäisystä, jossa todetaan yhteistyöryhmiä olevan hyvin monentasoisia. Osassa tehdään aitoa moniammatillista yhteistyötä ja osa kokoontuu vain ”muodon vuoksi.”

Henkilösuhteilla on myös todettu olevan suuri merkitys moniammatillisen yhteistyön toteutumiselle. Kuntatasolla suurimmat ongelmat eivät niinkään johdu sektorirajojen ylittämisen vaikeudesta vaan yksittäisistä henkilösuhteisiin liittyvistä ongelmista. Henkilösuhteiden merkityksen on koettu korostuvan erityisesti pienillä paikkakunnilla. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 64.)

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen kohteena olevan kunnan moniammatillista yhteistyötä on aiemmin tutkinut Hannila-Niemelä (2007). Hänen tutkimuksen mukaan Mäntsälässä on paljon joustavia, innovatiivisia työntekijöitä, mikä antaa hyvät lähtökohdat työnkehittämiseksi. Huomionarvoista kuitenkin oli, että paikkakunnalla tehdään paljon päällekkäistä työtä ja kynnys nuoren riskikäyttäytymiseen puuttumiseen on korkealla.

2.2 Oppilashuolto

”Oppilashuollolla tarkoitetaan oppilaan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa” (Perusopetuslaki 31 a §). Viimeaikaisissa oppilashuoltoa koskevissa säädöksissä ja ohjeistuksissa oppilashuoltoa on pyritty viemään kohti koko kouluyhteisön hyvinvoinnin edistämistä yksilökeskeisyyden sijaan (Rimpelä 2010,90).

Oppilashuoltotyö on alusta asti sijoittunut koulun ja muun yhteiskunnan välimaastoon (OPM 2002, 11). Se on muuttanut muotoaan yhteiskunnan muutoksen myötä. 1800-luvun lopulla alkaneesta tartuntatautien ehkäisystä ollaan siirrytty nykymuotoiseen psykososiaaliseen oppilashuoltoon, jonka juuret ylettyvät 1960-luvulle, jolloin ensimmäiset koulukuraattorit ja -psykologit aloittivat toimintansa (Koskela 2009, 28-31).

Usein kuulee vieläkin puhuttavan oppilashuollosta, jolla tarkoitetaan pelkkää oppilashuoltoryhmän toimintaa. Nykymääritelmien mukaan oppilashuolto on kuitenkin paljon laajempi käsite, joka määritellään kuuluvan kaikille kouluyhteisössä työskenteleville sekä oppilashuoltopalveluista vastaaville viranomaisille ja sitä tulisi toteuttaa yhteistyössä oppilaan ja huoltajan kanssa. (OPH 2010, 42). Oikeuskansleri Jaakko Jonkka on arvioinut kuntien perusopetuslain mukaisen oppilashuollon toteutumista 2010 antamassaan päätöksessä. Tasapuolinen palvelujen saatavuus ei toteudu eri kunnissa asuville kansalaisille, vaan se riippuu kunnan päätöksistä, sen taloudellisesta tilanteesta ja henkilöstön saatavuudesta.

Huoltajan merkittävä rooli tulee hyvin esille seuraavassa oppilashuollon jäsenyyksessä (kuvio1), jossa vanhemmat on mainittu toimijoina kaikilla oppilashuoltotyön osa-alueilla. Kuviosta käy myös hyvin ilmi, oppilashuoltotyön laajuus ja monimuotoisuus sekä eri toimijoiden sijoittuminen oppilashuoltotyön kenttään. (Rasimus 2010).

Kuvio 1. Oppilashuoltotyö Rasimusta (2010) mukailleen

Rasimuksen jäsenyyksessä terve ja turvallinen toimintaympäristö sekä arjen huolenpito koskee kaikkia oppilaita, mutta erityinen tuki ja hoito on kohdennettua oppilashuoltoon, joka koskee vain pientä osaa oppilaista. Tämä ei kuitenkaan sulje pois sitä, etteivät erityisen tuen toimijat työskentelisi kaikkien oppilaiden kanssa. Esimerkiksi kouluterveydenhoitaja tapaa jokaisen oppilaan terveystarkastuksessa ja koulukuraattorit pitävät luokille tunteja esimerkiksi kaveruudesta tai kiusaamisesta ilman, että ne määriteltäisiin erityiseksi tueksi tai hoidoksi.

Oppilashuoltoryhmä (OHR) on tärkeä linkki yhteistyössä koulun ulkopuolisten yhteistyötahojen kanssa tehtävässä yhteistyössä. Tietenkin myös muu koulun henkilökunta tekee yhteistyötä eri tahojen kanssa, mutta yleinen käytäntö on esimerkiksi, että koulukuraattori hoitaa pääsääntöisesti yhteydenpitoa sosiaalitoimen kanssa. Tämä helpottaa yhteistyötä puolin ja toisin.

OHR kuvion keskellä kuvaa sen roolia toimia tukena niin yksittäisen oppilaan asioissa kuin myös koko koulu yhteisön hyvinvointia koskevissa asioissa. Oppilashuoltoryhmän toiminta painottuu tällä hetkellä yksittäisten oppilaiden asioiden käsittelyyn, vaikka sen nykyasetusten mukaan tulisi olla koko koulu yhteisöä ja sen hyvinvointia tukeva työryhmä.

Koulu yhteisön on todettu voivan sekä edistää että haitata oppilaiden hyvinvointia, joten olisi tärkeää, että oppilashuollon henkilöstöä hyödynnettäisiin koko koulu yhteisön eduksi. (Mattsson 2007,80; Rimpelä 2010,90,96). Helsingissä toteutettu tutkimus osoitti, että esimerkiksi oppilaiden kokemus oikeudenmukaisesta kohtelusta vaikutti koulu-uupumukseen ja antisosiaaliseen käyttäytymiseen (Roine ym. 2011, 20-22). Koko koulu yhteisöön kohdistuvat toimenpiteet ovat nimenomaan lain edellyttämää ennaltaehkäisevää työtä. Koulu yhteisön vaikutusta oppilaiden hyvinvointiin on tutkittu myös kansainvälisesti. Dennyn ym. (2011,264) tutkimuksen tulokset ovat yksiselitteisiä. Kouluissa, joissa on hyvä ilmapiiri oppilaat voivat henkisesti paremmin ja heillä on vähemmän riskikäyttäytymistä vapaa-ajallaan, kuten alkoholin käyttöä ja väkivaltaisuutta.

Oppilashuoltoa ohjaavat perustuslaki, perusopetuslaki, lastensuojelulaki, kansanterveyslaki, terveysuojelulaki, työturvallisuuslaki sekä aamu- ja iltapäivätoimintaa ohjaavat säädökset. Näiden lisäksi on vielä huomioitava laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta sekä hallintolaki, jotka määrittelevät muun muassa oppilashuoltotyöhön liittyvää kirjaamista ja päätöksentekoa. (Koskela 2009, 21.) Lukiolaisten osalta puhutaan opiskelijahuollosta, josta säädetään lukiolaissa (Lukiolaki 29 a §).

Tämän monitahoisen lainsäädännön yksinkertaisena tavoitteena on turvata oppilaille heille kuuluvat oppilashuollolliset palvelut sekä yhtenäistää palvelujen saatavuutta ja laatua. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, oppilaan ja hänen huoltajiensa kunnioittaminen sekä heidän osallisuutensa tukeminen (OPH 2010, 44).

Lainsäädännön lisäksi oppilashuollon tavoitteita ja tehtäviä määritellään eräissä valtakunnallisissa ohjeistuksissa ja suosituksissa. Merkittävin näistä on Opetushallituksen laatima Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004, jota on osittain muutettu ja täydennetty 1.1.2011 voimaan tulleella määräyksellä (OPH 2010).

Oppilashuoltotyön kannalta keskeistä lakiuudistuksessa on painopisteen siirtäminen varhaiseen tukeen, yhteistyö kodin kanssa, viranomaisten välisen yhteistyön parantaminen sekä henkilötietojen käsittelyä, salassapitoa ja luovuttamista koskevien säännösten täydennys (OPH 2010, 9,44,47). Muita oppilashuoltoa ohjaavia asiakirjoja ovat opetusministeriön julkaisu 2009:19 Perusopetuksen laatuksikriteerit sekä Sosiaali- ja terveysministeriön laatima Kouluterveydenhuollon laatusuositus 2004.

2.3 Oppilashuoltoryhmä

Oppilashuoltoryhmien tavoitteita ja työmuotoja ohjaavia periaatteita ei ole määritetty koulun toimintaa ohjaavissa asiakirjoissa (STM 2002, 21). Perusopetuksen opetuksen suunnitelman perusteissa 2004 esitetään moniammatillista oppilashuoltoryhmää oppilashuoltotyön koordinoijaksi ja kehittäjäksi (OPH 2004, 24). Tässä tulee kuitenkin esille monihallintokuntaisen oppilashuoltotyön ongelmallisuus. Opetussuunnitelman perusteisiin ei voida sisällyttää muita hallinnonaloja koskevia velvoitteita, koska se koskee vain opetustoimen alaista oppilashuoltotyötä (Kalkinen & Peltonen 2007, 77). Esimerkiksi kouluterveydenhoitajat kuuluvat terveystoimen alaisuuteen, joten heidän työtään ei voida määritellä näissä asiakirjoissa.

Oppilashuoltoryhmien toimintaa on tällä vuosituhannella nähty tarpeelliseksi tutkia monessa opinnäytetyössä, pro gradu-tutkielmassa sekä tehty erilaisia paikallisia sekä valtakunnallisia kartoituksia. Oman opinnäytetyöni kannalta merkittävimmät ovat opetushallituksen ja Stakesin yhteistyössä teettämät kyselyt (Rimpelä ym. 2007 & Rimpelä ym. 2008) peruskouluille, joiden tarkoituksena oli kartoittaa oppilashuollon tilaa maanlaajuisesti sekä Pesosen ja Heinosen (2005) tekemä kysely Helsingin ala-asteiden oppilashuoltoryhmille. Rimpelän ryhmä teki vuonna 2007 kyselyn peruskoulujen 7.-9. vuosiluokkien kouluille ja seuraavana vuonna vuosiluokkien 1.-6. kouluille.

Oppilashuoltoryhmä on koulun sisällä toimiva moniammatillinen tiimi, johon kuuluvat rehtori, koulupsykologi, koulukuraattori, kouluterveydenhoitaja, koululääkäri ja erityisopettaja sekä tapauskohtaisesti opettaja ja/tai luokanvalvoja. Peruskoulun ylimmillä luokilla oppilashuoltoryhmään kuuluu myös opinto-ohjaaja. Monissa kunnissa on myös koulun ulkopuolisia tahoja mukana oppilashuoltoryhmässä, kuten lastensuojelutyöntekijä, erityisnuorisotyöntekijä tai poliisi. (STM 2002, 21). Oppilashuoltoryhmien paikallisessa koostumuksessa on kuitenkin edelleen suurta alueellista vaihtelua (Kalkkinen & Peltonen 2007, 78; Salovaara 2010, 56,63).

Oppilashuoltoryhmien toiminta on parin viime vuosikymmenen aikana vakiintunut kouluissa, mutta tässäkin asiassa on alueellisia eroja. Vuonna 2002-2003 peruskouluissa 80 %:ssa toimi oppilashuoltoryhmä, mutta luku oli Etelä-Suomessa 91 % ja Pohjois-Suomessa 64 %. (Kalkkinen & Peltonen 2007, 78). Pohjois-Suomen haasteena ovat moniammatillisen oppilashuoltoresurssien niukkuus sekä pitkät välimatkat (Koskela 2009, 62).

Vuonna 2007 peruskouluille tehdyn kyselyn mukaan oppilashuoltoryhmät kokoontuivat useimmiten kerran viikossa (55 %) tai kerran kahdessa viikossa (19%). 22 % kokoontui kerran kuukaudessa ja harvemmin kuin kerran kuukaudessa kokoontuvia ryhmiä oli vain 4 %. Kokoontumistiheydellä oli selvä yhteys oppilasmäärään sekä koulun maantieteelliseen sijaintiin. Pohjois-Suomessa sekä alle sadan oppilaan kouluissa oppilashuoltoryhmät kokoontuivat harvemmin. (Kalkkinen & Peltonen 2007, 79).

Oppilashuoltoryhmän tehtävänä on toimia asiantuntijana terveellisen ja turvallisen opiskeluympäristön kehittämisessä ja seurannassa, tukea yksittäisen oppilaan oppimista, tervettä kasvua ja kehitystä, seurata ja arvioida yksittäisen oppilaan fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen tuen tarvetta sekä seurata ja arvioida kouluyhteisössä yhteisöllisen tuen tarvetta (Kalkkinen & Peltonen 2007, 78). Viimeaikaiset tutkimukset osoittavat yksimielisesti sen, että koko kouluyhteisön saama tuki oppilashuoltoryhmältä ja sen yksittäisiltä jäseniltä on vähäistä. (Kalkkinen & Peltonen 2007; Mattsson 2007; Pesonen & Heinonen 2005)

Eniten aikaa oppilashuoltoryhmät käyttävät yksittäisiä oppilaita koskevien asioiden käsittelyyn, seuraavaksi eniten aikaa käytettiin yleisen kouluhyvinvoinnin ja opetuksen tukeen liittyviin asioihin. Oppilashuoltoryhmän toiminnan arviointiin ei juurikaan panostettu, ainakaan ajallisesti. (Kalkkinen & Peltonen 2007, 79). Tavallisimmat oppilashuoltoryhmissä käsiteltävät ongelmat koskevat oppilaiden sosiaalisia ongelmia eikä niinkään oppimisvaikeuksia (Åfelt 2009,80) Salovaara (2010,65) toteaa, että häiriösuuntautuneista palveluista on päästävä kohti ennaltaehkäisevää koko kouluyhteisöä koskettavaa toimintamallia, jotta oppilashuoltoryhmät vastaisivat paremmin nyky-yhteiskunnan haasteisiin.

Pesosen ja Heinosen (2005, 31-35) mukaan keskeisimmät oppilashuoltoryhmien tuloksellista toimintaa ennustavat tekijät ovat ryhmän puheenjohtajuus sekä moniammatillisen yhteistyön laatu. Opettajakunnan luottamus sekä ryhmän voimavarat olivat myös arvioitu korkealle hyvin toimivissa ryhmissä.

Kouluissa Suomen rajojen ulkopuolella on myös oppilashuoltoryhmän kaltaista toimintaa. Backlundin (2007) sekä Hjörnen ja Säljön (2004) tutkimuksista käy ilmi, että Ruotsissa oppilashuoltoryhmät toimii pitkälti samoilla periaatteilla ja samoilla kokoonpanoilla kuin Suomessakin. Hjörne ja Säljö (2004, 335) nostivat esille oppilaan ja hänen perheensä näkökulman puuttumisen asian käsittelyssä. He kritisoivat oppilashuoltoryhmän jäsenten päätelmiä siitä, että vika on lähes poikkeuksetta oppilaissa eikä pohdita sitä, olisiko omassa toiminnassa korjaamista. Yhdeksi syyksi tälle he esittivät ryhmän jäsenten lojaaliutta toisilleen. On helpompaa löytää syy oppilaasta kuin toisesta oppilashuoltoryhmän jäsenestä.

Pohjoismaiden ulkopuolelle mentäessä eroja kulttuurien ja koulujen välille alkaa löytyä enemmänkin. Esimerkiksi Yhdysvalloissa kouluterveydenhuolto on erotettu oppilashuollosta, kun Suomessa se nähdään osaksi oppilashuoltoa. Yleisesti ottaen kuitenkin oppilashuollon kehityksen painopistealueet vaikuttavat hyvin samansuuntaisilta maailmanlaajuisesti: Australiassa painotetaan oppilaiden osallistamista ja Yhdysvalloissa nostetaan esille koko koulu yhteisön tukeminen ja sen myötä oppilaiden hyvinvoinnin paraneminen. (STM 2002, 16-18.)

Moniammatillinen yhteistyö nähdään myös kansainvälisesti tärkeänä osana koulumaailmaa. Sitä ovat tutkineet esimerkiksi Filippo ja Stone (2006, 229), joilla oli tutkimuskohteena kalifornialaisessa koulussa toiminut oppilashuoltoryhmän kaltainen moniammatillinen tiimi. Tämäkin tutkimus totesi ryhmän olleen merkittävä tekijä niin yksilökohtaisten kuin yhteisöllistenkin ongelmien ratkaisussa. Ryhmän rooli oli tärkeä palveluiden laadun sekä kehittämisen kannalta sekä työntekijöiden ammatillisen kasvun tukijana.

2.4 Moniammatillisen yhteistyön haasteita oppilashuoltoryhmässä

Oppilashuoltoryhmän kaltaiselle monihallintokuntaiselle tiimille on tärkeää, että hallinnolliset rakenteet tukevat joustavaa yhteistyötä. Oppilashuoltoryhmä toimii sosiaali-, terveys- ja sivistystoimen risteyskohdassa, joten se tuo omat ongelmansa päätöksenteko- ja vastuukysymyksiin. Vaarana on väliinpuotoaminen, jolloin yhteisestä asiakkaasta tulee ”ei kenenkään”-asiakas. Tämän takia vastuiden kirjaamiset ovat erittäin tärkeitä ryhmän toiminnan kannalta. (Seikkula, Arnkil 2009, 38.)

Monen eri alan ammattilaisen toimiessa yhdessä vaarana on ammattikielinen puhelu, jolloin se ei välttämättä avaudu muille asiantuntijoille, puhumattakaan oppilaasta tai hänen vanhemmistaan (Koskela 2009, 60). Olennaista oppilashuoltoryhmän toiminnan kannalta on asiantuntijuuden jakaminen ja ammattirajojen sovitut ylitykset. Kenelläkään ryhmästä ei ole yhtä ainoaa oikeaa tietoa, vaan oma tieto tuodaan yhteiseen keskusteluun muiden kommentoitavaksi. (Huhtanen 2007, 193.)

Pesonen ja Heinonen (2005, 37-38) nostivat esille koulumaailman erityispiirteen moniammatillisuuden näkökulmasta verrattuna terveydenhoitoalalle, jossa työnjako on selkeämpi. Wallenius (2004, 38-39) on tehnyt Pro Gradu-tutkielmassaan päätelmän, että sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö oli yhteistyöorientoituneempaa kuin koulun työntekijät, jotka tekivät yhteistyötä lähinnä oman organisaationsa sisällä. Mäntsälässä ja Pornaisissa maaliskuussa 2010 tehdyn oppilashuollon kehittämiskyselyn pohjalta myös kävi ilmi yhteistyön puutteellisuus koulun ulkopuolisten työntekijöiden kanssa.

Åfeltin (2009, 62-63) tutkimuksesta nousi esiin, että suurin osa opettajista on yhteistyössä oppilashuoltoryhmän kanssa vain muutamia kertoja vuodessa yksittäisiin oppilaisiin liittyvien ongelmien vuoksi. Opettajat kokivat oppilashuoltoryhmän toiminnan kuitenkin positiiviseksi ja omaa työtään tukevaksi. He arvioivat, ettei opettajan koulutus anna riittäviä valmiuksia moniammatilliseen yhteistyöhön. Eniten kehittämistä vaativiksi asioiksi nousivat ajankäytölliset ja tiedottamiseen liittyvät asiat sekä oppilashuoltoryhmän sisäinen toiminta. Opettajien työaika nousee yhdeksi yhteistyötä vaikeuttavaksi tekijäksi. Opettajat joutuvat hoitamaan oppilashuollollisia töitä omalla ajalla ilman erillistä korvausta.

Työntekijöiden vaihtuvuus vaikeuttaa myös moniammatillisen toiminnan kehittämistä. (Karila & Nummenmaa 2001, 148.) Pesonen ja Heinonen (2005) eivät kuitenkaan löytäneet suoraa yhteyttä ryhmän huonon toimivuuden ja jäsenten vaihtuvuuden välillä, vaan heidän tutkimuksestaan löytyi myös hyvin toimivia uusia tiimejä.

Oppilashuoltoryhmien toimivuutta heikentää oleellisesti tiedonpuute ammattilaisten välillä toistensa työkäytännöistä ja lainsäädännöstä. Tämä on esteenä yhteisen kielen kehittymiselle ja haittana tiedonkululle viranomaisten välillä. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007, 63.)

Salassapitosäännökset tuovat omat haasteensa oppilashuoltoryhmän työskentelyyn. Säännökset ovat hajanaisia ja eri ammattikunnille erikseen kirjoitettuja ja tietojen salassapitoperusteet määräytyvät eri ammattihenkilöiden osalta eri perustein. Ongelmaksi on muodostunut epätietoisuus velvollisuudesta luovuttaa salassa pidettäviä tietoja sekä oikeudesta saada niitä. Kouluissa koetaan, ettei asioista voida keskustella riittävän avoimesti. (OM 2009, 65, 121)

Yksittäistä oppilasta koskevaa asiaa käsiteltäessä läsnä voivat olla vain ne opetuksen ja oppilashuollon henkilöt, joiden tehtäviin oppilaan asian käsittely välittömästi kuuluu. Oppilaan huoltajien suostumuksella läsnä voi olla myös muita tarvittavia tahoja. (Perusopetuslaki 31 a §.)

Suosittelavaa on, että ryhmällä on aina huoltajien lupa käsitellä oppilaan salassa pidettäviä tietoja. Ilman suostumusta oppilashuoltoryhmän työskentelyyn osallistuvat voivat kertoa vain sellaisia oppilasta ja hänen perhettään koskevia asioita, jotka ovat välttämättömiä opetuksen asianmukaisen järjestämisen kannalta. (Perusopetuslaki 40 §).

Vuonna 2010 voimaan tulleessa lakiuudistuksessa oppilashuoltoryhmiä velvoitetaan tekemään muistio yksittäisen oppilaan asioita käsiteltäessä. Muistiosta tulee käydä ilmi asian vireillepanija, aihe, päätetyt jatkotoimenpiteet ja niiden perustelut, asian käsittelyyn osallistuneet sekä se, mitä tietoja ja kenelle oppilaasta on annettu. (Perusopetuslaki 31 a §). Tutkintalautakunnan raportissa Jokelan koulusurmista on tehty johtopäätös oppilashuoltoryhmien kokousten kirjaamisen tärkeydestä. Sitä pidettiin yhtenä syynä siihen, etteivät opiskelijahuollon toimenpiteet johtaneet toivottuun lopputulokseen. (OM 2009, 109.)

2.5 Varhainen puuttuminen oppilashuoltoryhmän näkökulmasta

Varhaisella puuttumisella voidaan tarkoittaa sekä varhaisvuosina tapahtuvaa tukemista että mahdollisimman varhain käynnistettäviin tukitoimia, ikävaiheesta riippumatta (Heinämäki 2007, 11). Oppilashuoltoryhmän näkökulmasta varhainen puuttuminen on parhaimmillaan Arnkilin ja Erikssonin (2008) kuvailemaa varhaista avointa sektorirajat ylittävää yhteistyötä.

Koulun henkilöstön tulisi kiinnittää huomiota oppimisen esteiden ja oppimisvaikeuksien varhaiseen tunnistamiseen. Tuen antaminen oppilaalle tulee aloittaa riittävän varhain. Tämä ehkäisee ongelmien syvenemistä ja pitkäaikaisvaikutuksia. (OPH 2010, 9-10.) Ongelmatilanteiden ehkäisemiseksi ja lievittämiseksi on olennaista toimia silloin, kun mahdollisuuksia ja vaihtoehtoja on runsaasti. Varhainen puuttuminen on varhaista vastuunottoa omasta toiminnasta toisten tukemiseksi. (VARPU-verkosto 2008)

Varhaisen puuttumisen yksi ydinajatus on, että lasten ja nuorten hyvinvointi ymmärretään kaikkien yhteiseksi asiaksi (Satka 2009, 17). Tätä tukee Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissakin 2004 esiintyvä määritelmä siitä, että oppilashuolto kuuluu kaikille kouluyhteisössä työskenteleville. Sirviö (2006, 33-34) onkin todennut moniammatillisen yhteistyön olevan ennaltaehkäisevän työn keskeinen elementti. Oppilashuoltoryhmä antaa mahdollisuuden jaettuun asiantuntijuuteen, ammatilliseen työnjakoon ja systemaattiseen yhteistyöhön (Koskela 2009, 62). Mattssonin (2007) mukaan oppilashuollollisella koulutuksella on suuri merkitys siihen, käsitelläänkö oppilashuoltoryhmässä myös ennaltaehkäisevää, koko koulun toimintaa ohjaavia toimintatapoja.

Valtakunnallisen Varpu-verkoston laatimien varhaisen puuttumisen eettisten toimintaperiaatteiden (liite 1) mukaan olennaista on ottaa oma vastuu ottamalla asiat puheeksi asiakkaan kanssa kunnioittavasti sekä oikea-aikaisesti. Tärkeää on asiakkaan mukana olo hänen asioita käsiteltäessä sekä avoimuus ja yhteistyön tekeminen. Jokaisen tulee kantaa vastuu yhteistyön jatkumisesta siirtymissä, jotta välteään asiakkaan väliinpuutoaminen esimerkiksi uuden palvelun piiriin siirryttäessä. (VARPU-verkosto 2008)

Salovaara (2010, 71) nostaa esiin mahdottomuuden määritellä, mikä on oikea-aikaista apua. Onko niin, että apu tulee aina liian myöhään ja järjestelmän tulisi toimia niin, ettei apua edes tarvitsisi antaa. Oikea aika antaa apua on, ennen kuin mitään ehtii edes tapahtua.

Yhteenvetona varhaisen puuttumisen liittämistä oppilashuoltoryhmän toimintaan voidaan sanoa, että opettajat ovat avainasemassa varhaista puuttumista toteuttaessa. He kohtaavat oppilaita päivittäin ja heillä on paras kouluarjen asiantuntemus. Olisi tärkeää, että he ottaisivat asiat puheeksi riittävän varhaisessa vaiheessa, kun on vielä paljon mahdollisuuksia oppilashuoltoryhmällä toimia. Tiedonsiirron opettajalta oppilashuoltoryhmälle tulisi tapahtua oppilashuoltoryhmän kokouksessa eikä paperin välityksellä kirjallisesti. Tällöin on mahdollisuus tehdä tarkentavia kysymyksiä ja eikä jouduta tilanteeseen, jolloin kukaan paikalla olevista ei välttämättä tunne oppilasta kunnolla ja työskentelyn aloitus hankaloituu.

Oppilashuoltoryhmän kokouskäytännöissä varhaista puuttumista tukevat tiedotusjäsenille etukäteen käsiteltävistä asioista, työnjaosta sopiminen, selkeä kirjaamiskäytäntö sekä vanhempien mukaanotto oppilaan asioiden selvittelyyn. Ryhmän dialoginen vuorovaikutus on myös olennaista varhaisen puuttumisen kannalta, jotta oppilaan asioista päätettäessä tulee huomioiduksi kaikkien näkökulmat.

Salovaara (2010,66) nostaa esille kodin ja koulun välisen yhteistyön moniammatillista oppilashuoltotyötä kehittäessä. Hänen tutkimuksessaan löytyi suurta vaihtelua yhteistyökäytännöissä sekä yhteistyön toimivuudessa koulujen välillä. Kodin ja koulun välisen yhteistyön toimivuus on tärkeä tekijä oppilashuoltoryhmässä varhaisen puuttumisen kannalta. On olennaista ottaa oppilaan huoltajat mukaan työskentelyyn mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

3 TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

OHR – Oppilaiden Hyvinvointia Rakentamassa-kehittämishankkeessa toimeksiantajana olivat Mäntsälän ja Pornaisten kunnat, joissa alkoi yhteinen oppilashuollon kehittämishanke loppuvuodesta 2009. Toimin opiskelijajäsenenä Pornaisissa hankkeen ohjausryhmässä, jossa suunniteltiin hankkeen toteutusta Pornaisten kunnan osalta. Osallistuin myös oppilashuoltohenkilöstölle suunnattuihin kehittämis- ja koulutuspäiviin syksyn 2009 ja kevään 2010 aikana. Elokuusta 2010 helmikuuhun 2011 työskentelin koulukuraattorina Mäntsälässä.

Maaliskuussa 2010 toteutettiin Mäntsälässä ja Pornaisissa koko koulun henkilöstöä koskeva oppilashuoltoon liittyvä laaja kysely. Sen ulkopuolelle kuitenkin rajattiin siinä vaiheessa oppilashuoltoryhmän jäsenille ryhmän toimintaan liittyvät kysymykset. Oppilashuoltoryhmien toiminnasta haluttiin kerätä ryhmäkohtaista tietoa, koska tiedettiin, että käytännöt ovat hyvin kirjavia koulujen välillä.

Tämän pohjalta osuuteni kehittämistyössä opinnäytetyöni puitteissa rajautui kuntien oppilashuoltoryhmien toiminnan arviointiin ja kehittämiseen. Oppilashuoltoryhmien työn arviointi unohtuu arjen kiireen keskellä. Kuitenkin oman toiminnan arviointi on erittäin tärkeä ryhmän toiminnan kehittämisessä. (Isoherranen 2004, 125-127). Näin ollen tässä kehittämishankkeessa haluttiin kerätä nimenomaan ryhmäkohtaista tietoa, jotta oppilashuoltoryhmät saivat itselleen palautetta tekemästään työstä.

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen eteneminen on esitetty taulukossa 1. Keväällä 2010 määriteltiin tavoitteet hankkeelle yhdessä toimeksiantajan kanssa keskustellen. Toukokuussa jaettiin kysely kohderyhmälle ja kesän aikana koostettiin keskeiset tulokset oppilashuoltoryhmille. Kyselyn tulokset käytiin läpi kohderyhmän kanssa elo-syyskuussa.

Taulukko 1. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen vaiheet ja aikataulu Peliniä 1999 mukailten (Toikko&Rantanen 2009, 64).

OPPILASHUOLTORYHMIEN TOIMINNAN KEHITTÄMINEN JA ARVIOINTI	
KEVÄT 2010	<p>1. TAVOITTEEN MÄÄRITTELY</p> <ul style="list-style-type: none"> - Luoda yleiskuva kuntien oppilashuoltoryhmien toiminnasta - Kerätä ryhmäkohtaiset palautteet - Kehittämistarpeiden kartoittaminen
TOUKOKUU 2010	<p>2. SUUNNITTELU</p> <ul style="list-style-type: none"> - Teoriapohjaan tutustuminen ja aiheen rajaus - Kyselylomakkeen tekeminen - Jakelukanavien suunnittelu - Tiedottaminen kyselyn kohderyhmälle
2010 TOUKO-SYYSKUU	<p>3. TOTEUTUS</p> <ul style="list-style-type: none"> - Aineiston keruu - Aineiston analysointi - Tulosten levittäminen sähköpostitse - Tulosten esittely oppilashuoltoryhmien jäsenille 14.9.2010 - Ryhmäkohtaisten palautteiden läpikäynti oppilashuoltoryhmissä
2011 KEVÄT	<p>4. PÄÄTTÄMINEN JA ARVIOINTI</p> <ul style="list-style-type: none"> - Raportointi - Opinnäytetyön arviointi

3.1 Tavoitteet sekä tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tarkoituksena oli edistää oppilashuoltoryhmien työtä Mäntsälässä ja Pornaisissa. Tavoitteena oli ensin kyselytutkimuksella kerätä ryhmille materiaalia oman toimintansa kehittämisen tueksi. Kuntien oppilashuollon kehittämishankkeen tavoitteena oli kirjoittaa kunnille oppilashuollon käsikirja. Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen tavoitteena oli myös tuottaa tietoa käsikirjaan oppilashuoltoryhmien osalta ja toimia yhtenäisten linjausten tekemisen tukena.

Kehittämishankkeen tutkimusosiossa tutkimuskysymyksiä olivat:

1. Miten moniammatillinen yhteistyö toteutuu Mäntsälän ja Pornaisten peruskoulujen sekä Mäntsälän lukion oppilashuoltoryhmissä?
2. Miten oppilashuoltoryhmien jäsenet kehittäisivät oppilashuoltoryhmän toimintaa?
3. Minkälaiset lähtökohdat oppilashuoltoryhmillä on toteuttaa varhaista puutumista?

3.2 Käytetyt tutkimusmenetelmät

Aineistonkeruumenetelmänä oli kvantitatiivinen kyselylomaketutkimus Mäntsälän ja Pornaisten kuntien oppilashuoltoryhmien jäsenille. Kvantitatiivisessa eli määrällisessä tutkimuksessa tietoa käsitellään numeerisesti. Henkilöitä koskevien asioiden tutkiminen määrällisellä tutkimuksella vaatii tutkittavien asioiden käsitteellistämistä ja niiden operationalisointia eli käsitteiden muuttamista sellaiseen muotoon, että vastaaja ymmärtää asian arkiymmärryksellään (Vilka 2007, 14.)

Tämän tutkimuksen operationalisoitavat käsitteet olivat moniammatillinen yhteistyö, dialogisuus, kokousten rakenteet ja varhainen vuorovaikutus. Näiden pohjalta luotiin sekä suljettuja että avoimia kysymyksiä sisältänyt kyselylomake (liite 2). Avoimissa kysymyksissä oli mahdollisuus esimerkiksi perustella omia vastauksiin.

Suljettujen osioiden vastausvaihtoehdot on annettu valmiiksi lomakkeessa, kun taas avoimiin osioihin vastataan vapaamuotoisesti. Avovastauksissa saatetaan saada tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa, joka voisi muuten jäädä kokonaan havaitsematta (Vehkalahti 2008, 24-25). Avoimilla kysymyksillä on myös tavoitteena syventää suljetuilla kysymyksillä saatua yleiskuvaa (Eskola&Suoranta 1998, 73).

Kyselytutkimuksen avulla saatiin kerättyä suhteellisen lyhyessä ajassa suuri määrä tietoa isolta joukolta ihmisiä. Koska tavoitteena oli saada ryhmäkohtaista arviointia oppilashuoltoryhmille, ei mikään muu menetelmä tullut kyseeseen. Menetel-

mää valitessani ei myöskään ollut varmuutta siitä, että itse työskentelisin samassa organisaatiossa kehittämishankkeen aikana. Tämän vuoksi aineistonkeruumenetelmän piti olla sellainen, joka ei vaadi suurta ajallista läsnäoloresurssia opinnäytetyön tekijältä.

3.3 Kyselylomake

Kyselylomake on kvantitatiivisen tutkimuksen perusta. Tavoitteena on, että jokainen vastaaja ymmärtää kysymykset samalla tavalla ja että ne mittaavat sitä mitä niillä oli tarkoituskin mitata (Ahola 2007,56). Kyselylomakkeita lähdettiin laatimaan operationalisoinnin pohjalta, jotta edellä mainitut tavoitteet täyttyisivät. Kysymyksiä syntyi aihepiirin teoriataustaan tutustuen aiempien tutkimusten kautta sekä ajankohtaista keskustelua seuraten. Kysymyksiä laadittaessa on joiltain osin hyödynnetty aiemmin tehtyjä kyselyjä oppilashuoltoryhmään liittyen. Rimpelän ym. (2007 & 2008) tekemästä valtakunnallisesta kyselystä on otettu oppilashuoltoryhmien ajankäyttöä koskeva kysymys (kysymys numero 41). Pesosen ja Heinosen (2005) kyselystä oppilashuoltoryhmien jäsenille Helsingissä löytyi myös tähänkin tutkimukseen soveltuvia kysymyksiä.

Tähän tutkimukseen sisältyi kaksi kyselylomaketta: kaikille oppilashuoltoryhmien jäsenille suunnattu (liite 2) sekä ainoastaan rehtoreille suunnattu oppilashuoltoryhmien taustatietolomake (liite 3). Yksisivuisessa taustatietolomakkeessa oli kuusi kysymystä koskien koko oppilashuoltoryhmää, esimerkiksi kokoontumistiheys, ryhmän kokoonpano ja koulun oppilasmäärä.

Varsinainen kaikille oppilashuoltoryhmien jäsenille suunnattu kyselylomake oli kolmesivuinen, jossa jokaisella sivulla oli oma aihepiirinsä: taustatiedot, moniammatillinen yhteistyö ja vuorovaikutus sekä kokousrakenteet. Kyselylomake sisälsi 34 suljettua kysymystä, kolme avointa kysymystä toiminnan kehittämisedotuksista ja koulutustarpeista sekä mahdollisuuksia perustella antamiaan vastauksia.

Kysely koostui kolmesta osiosta: Aluksi kartoitettiin vastaajien taustatietoja (kysymykset 7-11), kuten työtehtävää, roolia oppilashuoltoryhmässä ja aikaa, jonka oli toiminut kyseisessä oppilashuoltoryhmässä. Toisen osion kysymykset koskivat moniammatillista yhteistyötä (kysymykset 12-22) sekä ryhmän vuorovaikutusta (kysymykset 23-31). Viimeisessä osiossa oli kysymyksiä oppilashuoltoryhmän kokouuskäytännöistä ja rakenteista (kysymykset 33-41). Varhaista puuttumista mittaavat kysymykset sisältyivät toisen ja kolmannen osion kysymyksiin.

Jokaisen osion jälkeen vastaajan oli mahdollisuus perustella vastauksiaan vapaasti. Suljetut kysymykset olivat väittämiä, joihin vastattiin 4-portaista Likertin asteikkoa käyttämällä. Asteikon perusidea on, että asteikon keskikohdasta lähtien toiseen suuntaan samanmielisyys kasvaa ja toiseen samanmielisyys vähenee (Vilkkä 2007, 46).

Vastausvaihtoehtoina olivat 4=täysin samaa mieltä, 3=jokseenkin samaa mieltä, 2= jokseenkin eri mieltä sekä 1=täysin eri mieltä. Viimeisenä oli neutraali vastausvaihtoehto (0=kysymys ei koske minua), jolla ei ollut numeerista merkitystä. Tällöin se ei ollut sotkemassa tilastollista käsittelyä, esimerkiksi keskiarvon laskemista. Neutraalin vaihtoehdon puuttuessa vastaaja voisi helposti jättää vastaamatta, mikä taas olisi huonompi vaihtoehto kuin neutraali, ”en osaa sanoa” - vastaus (Vehkalahti 2008, 36).

3.4 Kyselyn kohderyhmä

Toteutin kyselyni kokonaistutkimuksena (Hirsjärvi 2009,179) eli se lähetettiin kaikille Mäntsälän ja Pornaisten peruskoulujen sekä Mäntsälän lukion oppilashuoltoryhmien jäsenille. Kunnissa oli yhteensä 22 oppilashuoltoryhmää. Jokaisessa oppilashuoltoryhmässä oli vähintään neljä jäsentä: rehtori, erityisopettaja, koulukuraattori ja terveydenhoitaja. Yläkouluilla ja lukiolla oppilashuoltoryhmään kuuluivat myös oppilaanohjaajat.

Pornaisissa koulupsykologi kuului jokaiseen oppilashuoltoryhmään, mutta Mäntsälässä oli koulukohtaista vaihtelua ryhmien välillä. Mäntsälässä jokaiselle koululle oli nimetty oma koulupsykologi, mutta hän ei välttämättä ollut osallistunut oppilashuoltoryhmän kokouksiin kuluneena lukuvuotena 2009-2010. Kohderyhmän kokonaismäärään (N=115) on laskettu psykologi jokaiseen Mäntsälänkin oppilashuoltoryhmään. Opettajat sen sijaan on jätetty tämän lukumäärän ulkopuolelle. Seuraavassa taulukossa tulee esille oppilashuoltoryhmien jakauma kunnittain ja kouluasteittain.

Taulukko 2. Oppilashuoltoryhmien jakauma kunnittain ja kouluasteittain

22 OPPILASHUOLTORYHMÄÄ				
Mäntsälässä 18 ohr:ä			Pornaisissa 4 ohr:ä	
1 lukio	2 yläkoulua	15 alakoulua	1 yläkoulu	3 alakoulua
115 ohr:n jäsentä (+opettajat)				

Tässä hankkeessa opettajilla tarkoitetaan esiopettajia, luokanopettajia sekä aineenopettajia. Heidän lukumääränsä tarkka laskeminen oli erittäin hankalaa, koska heitä oli merkitty oppilashuoltoryhmien jäseniksi vaihtelevasti. Joissain pienemmissä kouluissa oli kaikki opettajat määritelty oppilashuoltoryhmän jäseniksi ja toisissa kouluissa ei ollut yhtään opettajajäsentä nimettynä oppilashuoltoryhmässä. Luvussa 5.2 on tarkemmin esitetty vastaajien ammattijakauma.

Kiertävien työntekijöiden, jotka olivat jäseninä monessa oppilashuoltoryhmässä, oli tarkoitus vastata kyselyyn jokaisen oppilashuoltoryhmän osalta erikseen. Tämä koski koulukuraattoreita, kouluterveydenhoitajia, koulupsykologeja sekä laaja-alaisia erityisopettajia. Tällä tavoin saatiin kerättyä tulokset jokaisen ryhmän kohdalta erikseen eikä vain yleiskuvaa kuntien oppilashuoltoryhmistä.

3.5 Aineiston keruu

Erilaisten kyselyiden määrä on jatkuvasti kasvanut viime aikoina, jonka myötä on alkanut ilmetä vastausväsymystä. Vastaaminen pitäisi tehdä osallistujille mahdollisimman helpoksi (Vehkalahti 2008, 48). Alkuperäisen suunnitelman mukaan kysely oli tarkoitus täyttää oppilashuoltoryhmien kokouksissa. Tämä ei kuitenkaan toteutunut kuin muutaman koulun kohdalla, koska muuttuneen aikataulun mukaan kysely toteutettiin toukokuun lopulla, jolloin harva oppilashuoltoryhmä enää kokoontui. Kysely laitettiin jakoon 17.5.2010 ja viimeinen palautuspäivä oli 31.5.2010.

Niillä kouluilla, joissa oppilashuoltoryhmä ei enää kyselyn toteutusajankohtana kokoontunut, kyselylomakkeen jakelu tapahtui eri tavoin, riippuen ammattiryhmästä ja kunnasta. Pornaisissa kysely jaettiin sivistystoimenjohtajan kautta rehtoreille ja heiltä oppilashuoltoryhmien jäsenille.

Mäntsälässä kävin esittelemässä kyselyni rehtorien kokouksessa ja sopimassa jakelutavoista ja aikataulusta. Mäntsälän koulujen rehtoreille lähetin lomakkeen sähköpostitse ja he jakoivat kyselyn täytettäväksi omassa koulussaan työskenteleville oppilashuoltoryhmän jäsenille. Tässä yhteydessä lähetin myös rehtorien täytettäväksi ryhmäkohtaiset taustatietolomakkeet (kysymykset 1-6).

Mäntsälän kunnan kiertävät työntekijät saivat kyselylomakkeen täytettäväkseen opetuspäälliköltä palaverien yhteydessä. Kaikki vastaajat palauttivat kyselyn kuntien sisäisellä postilla Pornaisissa sivistystoimenjohtajalle ja Mäntsälässä opetuspäällikölle, joilta noudin kertyneet vastaukset suljetuissa kirjekuorissa.

Jakelukanavien kirjavuudesta johtuen kyselylomakkeessa oli kirjallinen saate rehtoreille ja opetuspäällikölle annetun suullisen saatteen lisäksi. Saatekirjeessä oli ohjeet kyselyn täyttämistä, palauttamisesta sekä perustelut kyselyn toteutukselle ja tulosten raportoinnista.

3.6 Aineiston analysointi

3.6.1 Strukturoidut kysymykset

Kyselytutkimuksessa aineiston käsittely alkaa havaintomatriisin luomisesta, jossa jokaisella yksiköllä on arvo kullakin muuttujalla (Ahola 2007, 68). Havaintomatriisi on sama kuin tutkimusaineisto, joka on syötetty ja tallennettu sellaiseen muotoon tietokoneelle, että sitä voidaan tutkia numeraalisesti käyttäen apuna taulukko- tai tilasto-ohjelmia. (Vilka 2007, 105-106.)

Tulosten analysoinnissa käytin SPSS -tilasto-ohjelmaa. Käytössäni oli sekä SPSS 15.0 sekä internetistä ladattu SPSS17. SPSS on amerikkalainen tilastollisten ohjelmien paketti, jonka lyhenne tulee sanoista ”Statistical Package for Social Sciences” (Vehkalahti 2008, 195-196).

Puuttuville havainnoille, eli kysymyksille, joihin vastaaja oli jättänyt vastaamatta, en määritellyt mitään arvoa, vaan jätin ne tyhjäksi havaintomatriisiin. Vilkan (2007,108) mukaan yksinkertaisin tapa olisi poistaa kaikki ne havaintoyksiköt eli vastaajat, jotka ovat antaneet puutteellisia tietoja. Tämä olisi kuitenkin pienentänyt aineistoa huomattavasti, joten se ei tullut tässä tutkimuksessa kysymykseen.

Havaintomatriisissa on vaakarivillä yhden vastaajan kaikkien muuttujien tiedot. Tässä tutkimuksessa yhdistettiin yhteen havaintomatriisiin myös rehtorien täyttämän taustatietolomakkeen tiedot. Pystysarakkeessa on kaikkien vastaukset koskien yhtä asiaa. (Vilka 2007, 111).

Aineiston varsinaisen käsittely aloitettiin käyttämällä aineiston kuvailevia toimintoja. Vastaajien taustatiedoista selvisi esimerkiksi vastaajien ammattijakauma ja miten vastaajat jakautuivat kunnittain. Ryhmäkohtaisia palautteita varten laskettiin keskiarvot jokaisen väitteen kohdalta ryhmittäin.

Analysointia jatkettiin laskemalla SPSS:llä keskiarvoja kysymyksittäin ja kysymysosioittain: Moniammatillinen yhteistyö, vuorovaikutus, kokouskäytännöt sekä varhainen puuttuminen. Samalla laskettiin jokaiselle kysymykselle keskihajonta, joka kuvaa sitä, kuinka paljon hajallaan arvot ovat keskiarvon ympärillä (Heikkilä 2008,90).

Analysoinnin seuraavassa vaiheessa selvitettiin mahdollisia muuttujien välisiä riippuvuuksia ja tilastollisia merkitsevyyksiä. Tarkempaa tilastollista analysointia aloitettaessa huomattiin pian, että aineisto oli sellaisenaan käsiteltäväksi liian pieni, jotta siitä olisi löytynyt luotettavia tuloksia. Havaintoja oli luokissa liian vähän, joten muuttujien luokkia piti yhdistellä. Tämä tarkoitti esimerkiksi vastaajien jakamista kahteen luokkaan sen mukaan työskenteleekö vakituisesti yhdellä koululla vai kiertääkö useammalla koululla, kun alkuperäinen jako oli tehty ammattikunnittain.

Ryhmien välisten erojen tilastollisten merkitsevyyksien laskemiseen SPSS:n avulla käytettiin T-testiä sekä Pearsonin korrelaatiokerrointa. T-testillä voidaan testata kahden toisistaan riippumattoman ryhmän keskiarvoja ja Pearsonin korrelaatiokerrointa käytetään kahden muuttujan välisen riippuvuuden osoittamiseen. (Heikkilä 2008, 203, 230.) T-testeillä ei löytynyt tilastollisesti merkitseviä ja sisällöllisesti merkityksellisiä eroja vastaajaryhmien välillä uudelleen luokittelusta huolimatta.

Korrelaatiokertoimen on poikettava selvästi nolosta, ennen kuin voidaan sanoa muuttujien välillä olevan lineaarista riippuvuutta (Heikkilä 2008, 206). Korrelaatio kuvaa riippuvuuden suuntaa (positiivinen tai negatiivinen), voimakkuutta (-1 ja +1) sekä yhteisvaihtelun olemassaoloa. Ennen johtopäätösten tekoa korrelaatiokerrointa laskettaessa on otettava huomioon myös voiko asioiden välillä olla syyseuraus-suhdetta, onko yhteys selittävässä kolmannella tekijällä ja onko syyn ja seurauksen välinen suhde johdettavissa myös teoriasta. (Vilka 2007, 130-131.) Raportointivaiheessa esitetään korrelaatiomatriisi, jonka yhteydessä on nostettu esiin vahvimmat sekä sisällöllisesti merkityksellisimmät korrelaatiot.

3.6.2 Avoimet kysymykset

Avointen kysymysten analysointi aloitettiin kirjoittamalla vastaukset puhtaaksi tietokoneelle kysymyksittäin, jossa samalla muodostui kattava kokonaiskuva laadullisesta aineistosta. Avointen kysymysten tarkoituksena oli selittää ja antaa vahvistusta suljettujen kysymysten tuottamille tuloksille. Tämän vuoksi avointen kysymysten analysointi tehtiin deduktiivisella sisällön analyysillä eli teorialähtöisellä analyysillä, jolloin aineiston luokittelun lähtökohtana oli opinnäytetyön teoriapohja ja sen pohjalta muodostuneet aihealueet. Analyysirunko oli strukturoitu, joten aineistosta kerättiin vain niitä asioita, jotka sopivat analyysirunkoon. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116.) Sen luokkia olivat moniammatillisen yhteistyön sujuvuus, kokouskäytännöt ja varhainen puuttuminen.

Avointen kysymysten tulokset raportoitiin strukturoitujen kysymysten raportoinnin oheen edellä mainitun luokkajaon mukaisesti. Kyselyn viimeisen kysymyksen vastaukset koskien oppilashuoltoryhmän kehittymistä kolmessa vuodessa raportoitiin omaksi kappaleekseen 5.7. Valtaosa vastauksista sopi analyysirunkoon kolmen pääluokan alle. Analyysissa nousi kuitenkin esiin kolme aiheetta, jotka toistuvat useassa vastauksessa. Näitä olivat oppilashuoltohenkilöstöön liittyvät toiveet, vanhempien rooli oppilashuoltoryhmän työssä sekä oppilashuoltoryhmän oman toiminnan arviointi.

Avointen kysymysten vastaukset olivat merkittävänä tukena tutkimuksesta tehdyille johtopäätöksille. Avoimista kysymyksistä poimittiin lainauksia tuloksia raportoitaessa. Niiden tarkoituksena oli vahvistaa tutkijan tekemiä johtopäätöksiä ja antaa lukijalle kattavampi kuva aineistosta.

Ryhmäkohtaisiin palautteisiin kirjoitettiin nimettöminä myös ryhmäläisten antama kirjallinen palaute ja kehittämis ehdotukset oppilashuoltoryhmän toiminnasta. Tällä tavoin oppilashuoltoryhmät saivat suoraa palautetta toiminnastaan ja kehittämis ehdotukset tulivat kaikkien ryhmän jäsenten tiedoksi.

3.7 Kehittämistyön osuus

Kesän 2010 aikana kyselyn tuloksia analysoitiin ja tehtiin sekä yleiskooste (liite 4) että ryhmäkohtaiset koosteet niille oppilashuoltoryhmille, joista oli vastannut enemmän kuin kaksi jäsentä. Liitteenä on esimerkki eräälle ryhmälle annetusta ryhmäkohtaisesta tuloskoosteesta (liite 5). Niissä tuli esille kaikkien vastausten keskiarvot kysymys kysymykseltä sekä ryhmän jäsenten antamien vastausten keskiarvo. Ryhmäkohtaisiin koosteisiin kirjoitin myös avoimissa kysymyksissä esiin nousseita ryhmäkohtaisia kehittämistoiveita tai muuta palautetta ryhmän toiminnasta.

Lähetin koosteet sähköpostitse Pornaisiin sekä niille Mäntsälän oppilashuoltoryhmille, joissa itse toimin syksyn alusta kuraattorina. Muille ryhmille Mäntsälässä kyselyn tulokset välitti toinen koulukuraattori. Niille oppilashuoltoryhmille, joista oli tullut ainoastaan kaksi vastausta tai vähemmän, lähetin ainoastaan yleiskoosteen, jossa oli kyselyn kaikkien vastausten keskiarvot sekä poimintoja avointen kysymysten vastauksista. Tällä tavoin varmistin niiden vastaajien anonyymiteetin säilymisen niiden ryhmien osalta, joissa vastauksia oli saapunut ainoastaan yksi tai kaksi.

Kyselyn tulokset oli tarkoitus käydä läpi jokaisen oppilashuoltoryhmän syksyn ensimmäisissä kokouksissa ja näin suurimmassa osassa ryhmiä tapahtuikin. Joissain ryhmissä tulosten läpikäynti puhtaasti unohtui, koska ensimmäinen syyskauden oppilashuoltoryhmän kokous oli vasta loppusyksystä, kahdesta kolmeen kuka kulta tulosten jakelun jälkeen. Oppilashuoltoryhmissä muokattiin palautteen perusteella esimerkiksi ryhmien kokouskäytäntöjä ja toiset ryhmät saivat kyselystä vahvistusta tuloksekkaalle toiminnalleen. Esittelin kyselyni keskeiset tulokset myös oppilashuoltohankkeen kehittämisiltapäivässä Mäntsälän kunnantalolla 14.9.2010. Iltapäivän aikana käsiteltiin myös oppilashuoltoon liittyviä lakimuutoksia sekä esiteltiin koulujen henkilökunnalle alkukevästä 2010 tehdyn oppilashuoltoon liittyvän kyselyn tuloksia. Paikalla oli valtaosa kyselyni kohderyhmästä, Mäntsälän ja Pornaisten oppilashuoltoryhmien jäsenistä.

4 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyön kyselytutkimuksen toteuttamista varten saatiin tutkimuslupa Mäntsälän koulutoimenjohtajalta (liite 6), Pornaisten sivistystoimen johtajalta (liite 7) sekä Mustijoen perusturvapalvelukeskuksen päälliköltä (liite 8). Tutkimuksen valmistuttua tuhottiin vastaajien palauttamat kyselylomakkeet sekä tutkimukseen liittyvät opinnäytetyöntekijän henkilökohtaiset muistiinpanot.

Tutkimuksen objektiivisuudessa voidaan Vilkan (2007, 16) mukaan erottaa kaksi osa-aluetta: tutkimustulokset havaintoina ja tutkimustulosten tulkinta. Tässä tutkimuksessa tutkimusprosessin puolueettomuutta edesauttoivat tutkittavan ja tutkijan etäinen suhde, jonka kyselytutkimus mahdollistaa.

Tulosten tulkintaa puolestaan tehdessä tutkijan oli kiinnitettävä erityistä huomiota puolueettomuuteensa, koska siinä vaiheessa hän työskenteli toisessa tutkittavista kunnissa koulukuraattorina.

Vastaajien anonymiteetti säilyi, koska kyselyn täyttämisen jälkeen, lomakkeet laitettiin suljettuun kirjekuoreen opinnäytetyöntekijälle toimitettavaksi. Tämän uskon lisänsen vastaajien avoimuutta ja sitä kautta tutkimuksen luotettavuutta, kun vastaukset eivät menneet muiden ryhmäläisten tai esimiesten nähtäväksi.

Opinnäytetyön raportointivaiheessa vastaajien anonymiteetti säilyi, koska tuloksia esiteltäessä ei käy ilmi yksittäiset vastaajat eikä heidän ammattinsa. Yksittäisiä oppilashuoltoryhmiä ei myöskään voi tunnistaa tuloksista, koska molempien kuntien oppilashuoltoryhmien vastaukset käsiteltiin yhtenä kokonaisuutena. Pornaaisissa on oppilashuoltoryhmiä vain neljä, joista yksi on yläkoulu, joten tunnistettavuus ei olisi taattu, jos erottelisin kuntien ryhmät toisistaan. Ryhmäkohtaiset tulokset saivat nähtäväkseen ainoastaan kyseessä olevan oppilashuoltoryhmän jäsenet.

4.1 Validiteetti

Tutkimuksen validiteetti kertoo siitä, miten hyvin tutkimuksessa on onnistuttu mittaamaan juuri sitä, mitä alun perin pitikin mitata (Heikkilä 2008, 186). Kvantitatiivisessa tutkimuksessa validiteetin mittari on onnistunut kyselylomake eli saadaanko sillä vastaukset tutkimuskysymyksiin. Tutkimuksen sisäisellä validiteetilla arvioidaan sitä, miten hyvin tulokset ja teoria vastaavat toisiaan. Ulkoinen validiteetti kertoo siitä, että myös muut tutkijat saisivat samalla tutkimuksella samat tulokset. (Heikkilä 2008, 186).

Kyselytutkimus näyttää olevan sisäisesti validi, koska tulokset vastasivat hyvin kyselylomaketta laadittaessa tehtyyn operationalisointiin, eli keskeisten teoreettisten käsitteiden käsitteellistämiseen. Kyselyn tulokset ovat myös hyvin samansuuntaisia muiden saman aihealueen viimeaikaisiin tutkimuksiin nähden. Kiertäviltä työntekijöiltä saadun palautteen perusteella kyselyn tulokset vastasivat hyvin kunkin oppilashuoltoryhmän tilannetta.

Sisäistä validiteettia heikentää se, ettei kyselylomaketta ehditty esitellä koeryhmällä ennen kyselyn toteuttamista. Kysymyksen numero 30 käänsin analysointivaiheessa toisin päin, eli vastaus 1=4, vastaus 2=3, vastaus 3=2 ja vastaus 4=1. Tämä sen vuoksi, että se oli ainoa kysymys, jossa vastausvaihtoehto 4 tarkoitti huonointa mahdollista, toisin kuin kaikissa muissa väittämissä ja näin ollen se ei olisi ollut vertailtavissa muiden kysymysten kanssa. Tarkastellessani vastauslomakkeita vain yhdestä jäi kuva, että oli valittu suora rivi nelosia sen kummemmin miettimättä, jolloin vastaus kyseiseen kysymykseen ei välttämättä anna oikeaa kuvaa.

Kyselylomakkeessa oli myös kaksi kysymystä (18. ja 20.), jotka olisivat vaatineet erilaisen muotoilun, jotta kaikki vastaajat olisivat ymmärtäneet ne samalla tavoin. Tämä ilmeni vastaajien kommentteina kysymysten jäljessä ja samoihin kysymyksiin oli jätetty muita useammin vastaamatta.

4.2 Reliabiliteetti

Reliabiliteetti eli tutkimuksen pysyvyys on toinen tärkeä tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa. Tutkimuksen reliabelius on hyvä, kun toistetussa tutkimuksessa saadaan täsmälleen sama tulos riippumatta tutkijasta. Reliabiliteettia eli mittauksen tarkkuutta arvioidaan tilastollisesti tutkimalla mittauksen vaihtelun määrää ja laatua. (Vehkalahti 2008, 16.)

Tässä tutkimuksessa käytin reliabiliteetin tarkasteluun Cronbachin alfa-kerrointa. Se ilmoittaa, kuinka hyvin samaa asiaa mittaavat kysymykset korreloivat keskenään. Tutkimuksen reliabiliteetti on hyvä, jos Cronbachin alfa on yli 0,7. Käytännössä joudutaan tyytymään usein alhaisempiinkin kertoimiin tutkimuksiin liittyvien satunnaisvirheiden vuoksi. Reliabiliteettia arvioitiin kolmella osa-alueella: moniammatillinen yhteistyö (taulukko 3), jossa kokonaisreliabiliteetiksi saatiin $\alpha = 0,69$; oppilashuoltoryhmien vuorovaikutus (taulukko 4), jossa kokonaisreliabiliteetti oli $\alpha = 0,85$ sekä varhainen puuttuminen-osiossa (taulukko 5) $\alpha = 0,70$.

Taulukko 3. Cronbachin alfa-kertoimet moniammatillista yhteistyötä koskevissa kysymyksissä.

	Cronbachin alfa, jos muuttuja poistetaan
Saako tukea OHR:ltä omaan työhönsä?	,62
Onko ryhmässä riittävästi asiantuntemusta?	,69
Tietoisuus muiden osaamisalueista	,68
Luottamus ryhmän jäsenten ammatitaitoon	,65
Ryhmän jäsenten vastuunkanto	,65
Päätöksenteko on tasapuolista ja oikeudenmukaista	,65
Opettajien luottamus OHR:n kykyyn ratkaista ongelmia	,71
Tietoisuus salassapitosäännöksistä	,70
Ammattirajojen ylitys on sallittua	,65
Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia ongelmien syntyiselle ja ratkaisemiselle	,66
OHR:n jäsenten sitoutuminen	,63

Taulukosta 3 ilmenee, että moniammatillista yhteistyötä koskevien kysymysten Cronbachin alfa-kerroin nousisi myös yli odotetun 0,7, jos joukosta poistettaisiin kysymys numero 18, joka koskee opettajien luottamusta oppilashuoltoryhmän toimintaa kohtaan. Tämä on toinen niistä kysymyksistä, jotka aiheuttivat vastaajissa epätietoisuutta, mitä kysymyksellä tarkoitetaan.

Taulukko 4. Cronbachin alfa-kerroin oppilashuoltoryhmien vuorovaikutusta koskevilla kysymyksissä.

	Cronbachin alfa, jos muuttuja poistetaan
OHR:n ilmapiiri on avoin	,82
OHR:n ilmapiiri on luottamuksellinen	,83
Puheenvuorot jakautuvat tasaisesti	,84
Oma kuulluksi tuleminen	,82
Kaikkien jäsenten kunnioitus	,82
Oma aktiivisuus keskustelussa	,83
Puheenvuorojen rajausta olennaiseen	,83
Ammattikielet eivät vaikeuta vuorovaikutusta	,88
Ilmapiiri on kehitysmuuttuva	,82

Taulukko 5. Cronbachin alfa-kerroin varhaista puuttumista koskevilla kysymyksissä.

	Cronbachin alfa, jos muuttuja poistetaan
Onko ryhmässä riittävästi asiantuntemusta?	,69
Ryhmän jäsenten vastuunkanto	,69
Ammattirajojen ylitys on sallittua	,67
Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia ongelmien syntymiselle ja ratkaisemiselle	,66
Saan tietoa etukäteen	,68
Opettajien tiedonvälitys OHR:lle	,65
Oppilaan asioiden ohjautuminen on oikea-aikaista	,66
Oleellisten henkilöiden läsnäolo	,66
Vanhempien mukanaolo tarvittaessa	,71

Reliabiliteettia saattaa heikentää jonkin verran erityisopettajien (32 %) ja koulupsykologien (18 %) alhainen vastausprosentti kyselyyn. Tähän oli suurimpana syynä koulujen toiminnan kannalta vuoden kiireisimpään ajankohtaan, toukokuun loppuun, sijoittunut kyselyn toteutus. Koulupsykologien kohdalla vastausprosentin alhaisuuteen vaikutti myös vähäiset henkilöstöresurssit. Toisena ajankohtana tutkimus voisi siis antaa jonkin verran erilaisia tuloksia, jos kaikki ammattiryhmät olisivat tasaisesti edustettuina.

Ahola (2007, 28) nostaa esille myös Foddyn (1995) näkemyksen lomakeaineiston laadusta. Tällöin tutkijan työtä ohjaa kysymys, osataanko vastaukset tulkita niiden antajien tarkoittamalla tavalla. Tämä on tärkeä näkökohta myös tässä tutkimuksessa, koska opinnäytetyön tekijä edustaa yhtä kyselyn kohteena ollutta kohderyhmää. Oli tärkeää analysoida tuloksia objektiivisesti eikä ainoastaan oman ammattikuntansa näkökulmasta.

SPSS-ohjelman avulla laskettiin Pearsonin korrelaatiokertoimia aihealueiden sisällä, esimerkiksi moniammatillinen yhteistyö. Nämä osaltaan vahvistavat tämän tutkimuksen reliabiliteettia ja validiteettia. Myös eri aiheita käsittelevien kysymysten välillä oli vahvoja korrelaatioita, jotka tulevat esille korrelaatiomatriisissa (liite 9).

5 KYSELYN TULOKSET

5.1 Oppilashuoltoryhmät Mäntsälässä ja Pornaisissa

Oppilashuoltoryhmäkohtaisia taustatietoja keräsin rehtoreille suunnatulla yksisivuisella lomakkeella, joka oli jaossa samassa yhteydessä kuin oppilashuoltoryhmien jäsenille suunnattu kysely. Taustatietolomakkeen palautti 14 rehtoria. Kahdeksan oppilashuoltoryhmän taustatiedot olen kerännyt koulukuraattoreilta suullisesti sekä kunnan tekemästä yhteenvedosta koulujen oppilasmääristä lukuvoodelta 2009-2010.

Mäntsälässä ja Pornaisissa toimi lukuvuonna 2009-2010 yhteensä 22 oppilashuoltoryhmää, joista 18 alakouluilla, kolme yläkouluilla ja yksi lukiolla. Mäntsälässä oli 15 alakoulua, kaksi yläkoulua ja yksi lukio. Pornaisten kouluista kolme oli alakouluja ja yksi yläkoulu.

Taulukko 6. Oppilashuoltoryhmien kokoontumistiheys Mäntsälässä ja Pornaisissa lukuvuonna 2009-2010.

	1*vko	1*2 vko	1*kk	4*vuosi	2*vuosi	yhteensä
alakoulu		2	7	2	7	18
yläkoulu	1	2				3
lukio			1			1
yhteensä	1	4	8	2	7	22

Oppilashuoltoryhmien kokoontumistiheys oli suoraan yhteydessä koulun oppilasmäärään. Yläkoulu, jossa oli 504 oppilasta kokoontuu kerran viikossa. Yli kahdensadan oppilaan koulujen oppilashuoltoryhmät kokoontuivat pääsääntöisesti joka toinen viikko. Tästä poikkeuksena oli yksi 300 oppilaan alakoulu sekä lukio, joissa oppilashuoltoryhmät kokoontuivat kerran kuussa.

Kuukausittain kokoontuvia oppilashuoltoryhmiä oli kouluissa, joiden oppilasmäärä oli 100-200. Mäntsälässä kahdessa alle sadan oppilaan kyläkoulussa oppilashuoltoryhmät kokoontuivat neljästi vuodessa ja kuudessa kyläkoulussa kahdesti vuodessa.

Oppilashuoltoryhmien puheenjohtajana toimi yhtä koulua lukuun ottamatta rehtori. Yhdessä koulussa oppilashuoltoryhmän puheenjohtajana toimi vararehtori. Muita vakituisia jäseniä olivat koulukuraattori ja kouluterveydenhoitaja, jotka kuuluivat jokaisen koulun oppilashuoltoryhmään. Erityisopettaja, jolla tarkoitetaan joko laaja-alaista erityisopettajaa tai erityisluokanopettajaa, oli jäsenenä jokaisessa oppilashuoltoryhmässä lukuun ottamatta Mäntsälän lukiota. Pornaisissa koulupsykologi kuuluu jokaiseen oppilashuoltoryhmään, kun taas Mäntsälässä koulupsykologin osallistuminen oppilashuoltoryhmän toimintaan oli vaihtelevaa. Jokaiselle koululle on nimetty oma psykologi, mutta he eivät välttämättä osallistu oppilashuoltoryhmän kokouksiin.

Oppilaanohjaajat olivat mukana yläkoulujen ja lukion oppilashuoltoryhmissä. Yhdellä yläkoululla oppilashuoltoryhmän jäsenenä oli myös aineenopettaja. Luokanopettajien kuulumisesta oppilashuoltoryhmään tuli ristiriitaista tietoa. Toisissa kouluissa heitä ei oltu määritelty jäseneksi, mutta heitä kuitenkin oli pyydetty vastaamaan kyselyyn, joka oli suunnattu oppilashuoltoryhmien jäsenille. Joidenkin koulujen osalta tuli myös useampia vastauksia luokanopettajalta. Tämän vuoksi tarkan vastausprosentin laskeminen oli mahdotonta, koska en tiennyt, kuinka monelle kysely oli jaettu.

5.2 Vastaajien taustatiedot

Oppilashuoltoryhmien jäsenille suunnattuun kyselyyn saapui 80 vastausta. Vastausprosentti oli 59,1. Jokaisesta oppilashuoltoryhmästä vastasi ainakin yksi jäsen. Rehtoreita tai vararehtoreita vastaajista oli 18 (22,5 %), koulukuraattoreilta tuli vastaukset kaikkien 22 (27,5%) oppilashuoltoryhmän osalta ja kouluterveydenhoitajilta 15 (18,8 %) oppilashuoltoryhmän osalta.

Koulupsykologi antoi vastauksen neljästä oppilashuoltoryhmästä ja oppilaanohjaaja kahdesta ryhmästä. Seitsemän vastanneen erityisopettajan joukossa oli sekä laaja-alaisia erityisopettajia että erityisluokanopettajia. Opettajilta saapui yhteensä 12 vastausta. Opettajien joukossa on luokanopettajat, esiluokanopettaja sekä aineopettaja.

Taulukko 7. Yhteenveto vastaajista ja vastausprosentista

	Kokonaismäärä	N	% osuus vastaajista	ryhmän vastausprosentti
Rehtori tai vararehtori	22	18	22,5	81,8
Koulukuraattori	22	22	27,5	100,0
Kouluterveydenhoitaja	22	15	18,8	81,8
Koulupsykologi	22	4	5,0	18,2
Oppilaanohjaaja	5	2	2,5	40,0
Erityisopettaja	22	7	8,8	31,8
Opettaja	#	12	15,0	#
Yhteensä	115+#	80*	100,0	59,1

= opettajien kokonaismäärän laskeminen mahdotonta.

* = vastausprosenttia laskettaessa vähennetty kyselyyn vastanneet opettajat.

Suurin osa vastaajista (41 %) oli työskennellyt yhdestä viiteen vuotta oppilashuoltoryhmässä, jota vastaus koski. Alle vuoden tai yli viisi vuotta työskennelleitä oli molempia noin 30 % vastaajista. Oppilashuoltoasioihin liittyvää koulutusta oli saanut 81 % vastaajista (taulukko 8).

Taulukko 8. Vastaajien työskentelyaika ko. oppilashuoltoryhmässä

	N	%
Alle vuoden	24	30,0
1-5 vuotta	33	41,3
5 vuotta tai enemmän	23	28,8
Yhteensä	80	100,0

Koulutukselle tai työnohjaukselle koettiin olevan tarvetta 54 % vastauksista. Kysymyksen jälkeen vastaajia pyydettiin tarkentamaan, minkälaista koulutusta he toivoisivat. Suurin osa näistä toiveista koski lakikoulutusta koskien oppilashuoltoa koskevaa lakiuudistusta sekä salassapitosäännöksiä selkiyttämistä.

Lisäksi koettiin tarvetta koulutusta verkostojen hyödyntämisestä sekä ”case-tyyppistä”-työskentelyä. Yksilötyönohjaukselle ei koettu suurta tarvetta, mutta joidenkin ryhmien kohdalla oppilashuoltoryhmäkohtainen työnohjaus koettaisiin hyödylliseksi. Tässä kohden myös keväällä toteutetut oppilashuollon kehittämispäivät saivat muutaman maininnan hyödyllisyydestään.

5.3 Moniammatillinen yhteistyö

Ensimmäisenä kehittämiskysymyksenä oli selvittää, miten moniammatillinen yhteistyö toteutuu oppilashuoltoryhmissä. Oppilashuoltoryhmien moniammatillisen yhteistyön toteutumista kartoitettiin kyselylomakkeen kysymyksillä 11-22 (taulukko 9). Osion kysymysten keskiarvoksi tuli 3,2. Vastausten vaihteluväli oli 1-4. Korkeimmaksi arvioitiin luottamus muiden jäsenten ammattitaitoon (3,7), ryhmän jäsenten vastuunkanto asioiden hoidossa sekä päätöksenteon tasapuolisuus ja oikeudenmukaisuus. Alhaisimmaksi arvioitiin oman toiminnan vaikutusten arviointi ongelmien syntymiselle ja ratkaisemiselle (2,6), ammattirajojen ylitys sovitusti sekä tietoisuus salassapitosäännöksistä.

Kysymys opettajien luottamuksesta oppilashuoltoryhmän kykyyn ratkaista käsiteltäviä asioita oli jäänyt 12 vastaajalta tyhjäksi tai viereen oli kirjoitettu ”eos”. Myös ammattirajojen ylitystä koskevaan kysymykseen oli jätetty neljässä lomakkeessa vastaamatta ja viereen oli kirjoitettu ”Mitä tarkoittaa?”

Taulukko 9. Moniammatillista yhteistyötä koskevat kysymykset.

	N	Keskiarvo	Keskihajonta
Saako tukea OHR:ltä omaan työhönsä?	80	3,1	,81
Onko ryhmässä riittävästi asiantuntemusta?	80	3,4	,67
Tietoisuus muiden osaamisalueista	80	3,4	,57
Luottamus ryhmän jäsenten ammattitaitoon	80	3,7	,53
Ryhmän jäsenten vastuunkanto	80	3,6	,57
Päätöksenteko on tasapuolista ja oikeudenmukaista	80	3,6	,53
Opettajien luottamus OHR:n kykyyn ratkaista ongelmia	68	3,0	,98
Tietoisuus salassapitosäännöksistä	80	2,8	,70
Ammattirajojen ylitys on sallittua	76	2,8	,82
Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia ongelmien syntymiselle ja ratkaisemiselle	79	2,6	,72
OHR:n jäsenten sitoutuminen	80	3,5	,64
Moniammatillinen yhteistyö-osio		3,2	

Strukturoitujen kysymysten jälkeen oli mahdollisuus omin sanoin perustella antamia vastauksia liittyen oppilashuoltoryhmien moniammatilliseen yhteistyöhön. Perusteluissa nousi esiin kiertävien työntekijöiden vähäinen läsnäolo kouluilla ja huono oppilaiden tuntemus kokivatkin tuntevansa huonosti oppilaita, joita käsitellään oppilashuoltoryhmässä. Toisinaan he kokivat myös olleensa paikalla myös turhaan, jos käsiteltävän oppilaan asiassa ei tarvittu heidän erityisosaamistaan. Tässä kohden tuli esille myös vastaajien mielestä liian pienet henkilöstöresurssit. Koulupsykologin palveluita kaivattiin enemmän kuin myös koulukuraattoreita alakouluille.

”Rehtori/luokanopettaja vetoista, koska he tuntevat oppilaat. Muut ohrjäsenet vain harvoin koululla. Vuorovaikutus kuitenkin toimivaa.”

”Ryhmässä on usein käsitelty asioita, joihin minulla omalta osaltani on ollut vähän annettavaa tai en ole kyseistä opiskelijaa tuntenut lainkaan.”

Koulun ulkopuolisten työntekijöiden panosta kaivattiin myös oppilashuoltoryhmien työn tueksi. Moni vastaaja toivoi psykiatrisen sairaanhoitajan sekä lastensuojelun sosiaalityöntekijän läsnäoloa oppilashuoltoryhmän kokouksiin, edes toisinaan. Yhteistyö koulun ulkopuolisten työntekijöiden kanssa koettiin vähäiseksi ja heiltä toivottiin vuosittaista esittäytymistä oppilashuoltoryhmille.

”OHR:n työ koulun ”sisäistä”, ei yhteistyötä juurikaan ulkopuolisten tahojen kanssa, vaikka tästä olisi varmasti hyötyä.”

Perusteluissa kyseenalaistettiin myös joidenkin oppilashuoltoryhmien toimintaa sen perusteella, keitä kokouksissa paikalla. Tähänkin ongelmaan ratkaisuksi esitettiin käytäntöjen yhtenäistämistä kuntatasolla, joihin kaikki olisivat velvoitettuja.

”Täysin asiaan kuulumattomat henkilöt tulisi saada karsittua pois.”

5.4 Oppilashuoltoryhmien vuorovaikutus

Oppilashuoltoryhmien vuorovaikutusta koskivat kyselylomakkeen kysymykset 23-31 (taulukko 10). Näiden kysymysten kaikkien vastausten keskiarvoksi tuli 3,4. Korkeimmat keskiarvot tulivat kysymyksiin, jotka koskivat ilmapiirin avoimuutta, omaa kuulluksi tulemistä sekä kaikkien jäsenten näkemysten kunnioitusta. Alhaimmat keskiarvot tulivat kysymyksiin puheenvuorojen jakaantumisesta tasaisesti sekä niiden rajaamisesta olennaiseen ja kysymykseen ammattikielten vaikutuksesta vuorovaikutukseen.

Taulukko 10. Oppilashuoltoryhmien vuorovaikutusta koskevat kysymykset.

	N	Keskiarvo	Keskihajonta
OHR:n ilmapiiri on avoin	80	3,7	,60
OHR:n ilmapiiri on luottamuksellinen	80	3,6	,67
Puheenvuorot jakautuvat tasaisesti	80	3,2	,73
Oma kuulluksi tuleminen	80	3,7	,51
Kaikkien jäsenten kunnioitus	80	3,7	,52
Oma aktiivisuus keskustelussa	80	3,4	,72
Puheenvuorojen rajaaminen olennaiseen	80	3,1	,64
Ammattikielit eivät vaikeuta vuorovaikutusta	80	3,2	,73
Ilmapiiri on kehitysoptiminen	79	3,4	,69
OHR:n vuorovaikutus-osio		3,4	

Väittämien jälkeen oli mahdollisuus perustella antamia vastauksia ryhmän vuorovaikutukseen liittyen. Perusteluissa tuli vahvistusta strukturoidulla kysymyksillä saatuihin vastauksiin ryhmien hyvästä vuorovaikutuksesta. Toisaalta se koettiin joissain tapauksissa liiankin avoimeksi, jolloin keskustelu ajautuu asian viereen ja vaihtolovelvollisuusasiat unohtuvat. Tässä kohden perusteluissa korostettiin myös sitä, ettei ole olennaista, kuinka paljon kukin on äänessä kokouksessa, vaan se että, tuleeko kaikkien mielipiteet kuulluksi.

”Puheenvuorojen ei ole tarkoitus jakaantua tasaisesti, vaan ne puhuvat enemmän, joita ko. asia koskee enemmän. Mielestäni kaikki saavat puheenvuoroja riittävästi.”

”Yhteistyön toimivuudessa on toki muodollisia esteitä, käytännön rajoituksiakin...mutta vuorovaikutus toimii, puhalletaan yhteiseen hiileen.”

5.5 Oppilashuoltoryhmien kokouskäytännöt

Oppilashuoltoryhmien kokouskäytäntöjä koskivat kysymykset 33-41, joista väittämiä seitsemän, joihin vastattiin asteikolla 1-4. Lisäksi piti arvioida oppilashuoltoryhmän kokoontumistiheyden riittävyttä sekä ryhmän ajankäytön jakaantumista eri osa-alueisiin (taulukko 11).

Tässä viimeisessä kyselylomakkeen osiossa jokaiseen kysymykseen oli jotkut jättänyt vastaamatta ja yksi kyselylomake palautui kokonaan ilman viimeistä sivua, jolla kokouskäytäntöjä koskevat kysymykset olivat. Kirjauskäytännön toimivuutta koskeva kysymys oli jätetty 14 kertaa tyhjäksi ja perusteluihin oli monessa lomakkeessa kirjoitettu, että ”en osaa sanoa, koska en tiedä, miten kirjataan”.

Korkeimmat keskiarvot tulivat kysymyksiin kirjauskäytännön toimivuudesta, kokousten toteutuminen aikataulun mukaisesti sekä oleellisten henkilöiden läsnäolosta oppilashuoltoryhmän kokouksessa. Heikoimmaksi vastaajat arvioivat etukäteistiedonsaannin kokouksissa käsiteltävistä asioista sekä opettajien tiedonvälityksen oppilashuoltoryhmälle.

Taulukko 11. Oppilashuoltoryhmien kokouskäytäntöjä koskevat kysymykset.

	N	Keskiarvo	Keskihajonta
Saan tietoa etukäteen	78	2,6	,96
Opettajien tiedonvälitys OHR:lle	73	2,8	1,03
Oppilaan asioiden ohjautuminen on oikea-aikaista	77	2,9	,66
Kokousten toteutuminen aikataulun mukaisesti	77	3,2	,76
Kirjauskäytännön toimivuus	66	3,5	,64
Oleellisten henkilöiden läsnäolo	77	3,1	,79
Vanhempien mukanaolo tarvittaessa	76	2,9	,90
OHR:n kokouskäytännöt-osio		3,0	

Kysyttäessä riittävää kokoontumistiheyttä, vastaajat olivat lähes yksimielisiä siitä, että oppilashuoltoryhmät kokoontuvat riittävän usein, riippumatta siitä kokoontuvatko ne kerran viikossa vai kerran lukukaudessa. Ainoastaan muutama oppilashuoltoryhmän jäsen koki, että joidenkin ryhmien pitäisi kokoontua useammin.

Kysymyksessä oppilashuoltoryhmien ajankäytöstä pyydettiin arvioimaan prosentuaalisesti, minkä verran aikaa käytetään kokouksissa oppilasasioiden käsittelyyn, yleiseen kouluhyvinvointiin ja opetuksen tukeen liittyviin asioihin sekä oppilashuoltoryhmän työskentelyn ja työtapojen kehittämiseen. Ylivoimaisesti eniten oppilashuoltoryhmät käyttävät aikaa oppilasasioiden käsittelyyn, keskimäärin 86 % kokousajasta. Toisena tulevat yleistä kouluhyvinvointia koskevat asiat ja kaikkein vähiten aikaa käytetään ryhmän työn arviointiin ja kehittämiseen.

Taulukko 12. Vastaajien arviot oppilashuoltoryhmän ajankäytön jakaantumisesta prosentuaalisesti.

OHR kokoontuu		Ajankäyttö oppilasasioihin %	Ajankäyttö yleiseen kouluhyvinvointiin ja opetuksen tukeen liittyviin asioihin %	Ajankäyttö OHR:n työskentelyn ja työtapojen kehittämiseen %	Ajankäyttö muuhun %
kerran kk tai useammin	Keskiarvo	84	9	6	,64
	N	42	42	42	42
	Keskihajonta	9,97	6,32	5,14	3,17
harvemmin kuin kerran kk	Keskiarvo	88	8	4	,00
	N	34	34	34	32
	Keskihajonta	10,15	7,45	4,75	,00
Kaikki	Keskiarvo	86	9	5	,36
	N	76	76	76	74
	Keskihajonta	10,19	6,82	5,08	2,40

Taulukosta 12 käy ilmi, että oppilashuoltoryhmän ajankäyttöä arvioitaessa vastaukset olivat hyvin samansuuntaisia riippumatta siitä, kuinka usein oppilashuoltoryhmä kokoontuu.

Tässä kysymyksessä oli vaihtelua paitsi ryhmien välillä, niin myös ryhmän sisällä saattoi olla suuria eroja ajankäytön arvioista. Saman ryhmän jäsenet saattoivat arvioida ryhmän ajankäyttöä hyvinkin erilailla. Kysymyksessä oli myös avoin kohta, johon oli mahdollisuus itse kirjoittaa, jos aikaa käytettiin johonkin muuhun kuin edellä esitettyihin vaihtoehtoihin. Tähän kohtaan tuli kaksi vastausta:

”Omien asioiden kertoilemiseen.”

”Asian vierestä puhumiseen.”

Avoimissa perusteluissa koskien oppilashuoltoryhmien kokouskäytäntöjä keskeisiksi asioiksi nousivat riittämätön etukäteistiedotus kokouksessa käsiteltävistä asioista sekä tiedonvälitys oppilashuoltoryhmälle. Vastaajat kokivat ehdottoman tärkeäksi, että käsiteltävän oppilaan opettaja tai luokanvalvoja on paikalla, koska hänellä on paras kokonaistuntemus oppilaasta. Etukäteistiedotuksen puutteellisuus koski erityisesti kiertäviä työntekijöitä, kuten koulukuraattoreita, koulupsykologeja ja kouluterveydenhoitajia.

”Ilmoituskäytäntö oppilaista saisi olla erilainen. Lomakkeen sijasta asiasta olisi hyödyllisempää olla kertomassa OHR:lle henkilökohtaisesti.”

”Saan harvoin tietää etukäteen kokouksessa käsiteltäviä asioita.”

Vanhempien mukanaolo kokouksissa myös mietitytti perusteluissa ja tässä kohden olikin paljon eroja ryhmien välillä. Toiset kokivat, että vanhemmat ovat olleet hyvin mukana oppilashuoltoryhmän kokouksissa, toiset taas eivät edes tieneet, onko vanhempia edes kutsuttu mukaan.

Vastauksissa nostettiin esille myös kirjauskäytäntöjen toimivuus ja tässäkin kohden löytyi ryhmäkohtaista vaihtelua. Toiset ryhmät olivat hyvin tyytyväisiä kokosten kirjauskäytäntöihin, kun taas toiset eivät edes tienneet, miten oppilashuoltoryhmän toiminnasta kirjataan.

Vastajien mielestä oppilashuoltoryhmissä tulisi entistä enemmän käyttää aikaa yleisiin kouluhyvinvointiin liittyviin asioihin, jolloin se palvelisi paremmin kaikkia koulun oppilaita.

5.6 Varhainen puuttuminen oppilashuoltoryhmissä

Varhaista puuttumisen toteutumista koski yhdeksän kysymystä, jotka olivat sisällytettyinä muihin kyselyn osioihin. Tarkoituksena oli selvittää, miten varhainen avoin yhteistyö toteutuu ja mitä esteitä sille oppilashuoltoryhmien toiminnan kannalta on.

Korkeimmat keskiarvot varhaista puuttumista kartoittavissa kysymyksissä olivat kysymyksissä, joissa kysyttiin ryhmän asiantuntemuksen riittävyttä sekä vastuunkantoa asioiden hoidossa. Keskiarvot jäivät alhaisiksi kysymyksissä, jotka koskivat etukäteistiedonsaantia oppilashuoltoryhmässä käsiteltävistä asioista sekä sitä, pohditaanko ryhmässä oman toiminnan vaikutuksia ongelmien syntymiselle ja ratkeamiselle. Kaikkien varhaista puuttumista koskevien kysymysten keskiarvo oli 3,0 (taulukko 13).

Taulukko 13. Kysymykset koskien varhaista puuttumista.

	N	Keskiarvo	Keskihajonta
Onko ryhmässä riittävästi asiantuntemusta?	80	3,4	,67
Ryhmän jäsenten vastuunkanto	80	3,6	,57
Ammattirajojen ylitys on sallittua	76	2,8	,82
Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia ongelmien syntymiselle ja ratkaisemiselle	79	2,6	,72
Saan tietoa etukäteen	78	2,6	,96
Opettajien tiedonvälitys OHR:lle	73	2,8	1,03
Oppilaan asioiden ohjautuminen on oikea-aikaista	77	2,9	,66
Oleellisten henkilöiden läsnäolo	77	3,1	,79
Vanhempien mukanaolo tarvittaessa	76	2,9	,90
Varhainen puuttuminen-osio yhteensä		2,9	

5.7 Korrelaatiot

Muuttujien välisiä riippuvuuksia laskettiin Pearsonin korrelaatiokertoimen avulla. Tähän kappaleeseen olen poiminut vahvimmat sekä sisällöllisesti merkityksellimmät korrelaatiot. Koulun oppilasmäärän ja opettajien tiedonvälityksen oppilashuoltoryhmälle ($n=70$, $r=-,249$, $p=,05$) välillä oli negatiivinen riippuvuus, eli mitä isompi koulu, sitä huonommin oppilashuoltoryhmän jäsenet kokivat saavansa opettajilta tietoa oppilaista.

Tilastollisesti merkitseviä riippuvuuksia löytyi myös seuraavien muuttujien välillä: Saako tukea oppilashuoltoryhmältä omaan työhönsä ja oma kuulluksi tuleminen ($n=80$, $r=,306$, $p=,01$), etukäteistiedonsaanti ($n=78$, $r=,620$, $p=,01$) sekä opettajien tiedonvälitys oppilashuoltoryhmälle ($n=73$, $r=,413$, $p=,01$).

Oppilaan asioiden oikea-aikainen ohjautuminen korreloi seuraavien muuttujien kanssa: oppilashuoltoryhmän jäsenten sitoutuminen ($n=77$, $r=,381$, $p=,01$), opettajien tiedonvälitys oppilashuoltoryhmälle ($n=73$, $r=,491$, $p=,01$), oleellisten henkilöiden läsnäolo ($n=77$, $r=,307$, $p=,01$) sekä kokoontumistiheys ($n=77$, $r=,312$, $p=,01$).

Oman toiminnan vaikutuksien pohdinta ongelmien syntymiselle ja ratkaisemiselle oli yhteydessä luottamukseen ryhmän jäsenten ammattitaidosta ($n=79$, $r=,408$, $p=,01$), oppilashuoltoryhmän jäsenten sitoutumiseen ($n=79$, $r=,296$, $p=,01$), etukäteistiedonsaantiin ($n=77$, $r=,297$, $p=,01$), oppilaan asioiden oikea-aikaiseen ohjautumiseen oppilashuoltoryhmään ($n=76$, $r=,342$, $p=,01$) sekä oleellisten henkilöiden läsnäoloon ($n=76$, $r=,305$, $p=,01$).

Tutkimuksen muuttujien väliset korrelaatiot on esitetty korrelaatiomatriisissa (liite 9). Jotta matriisi saatiin mahtumaan yhdelle sivulle, jätettiin siitä pois joitain muuttujia. Ammattirajojen ylitystä koskeva kysymys herätti vastaajissa epätietoisuutta ja kysymys ammattikielten vaikutuksesta ryhmän vuorovaikutukseen oli aseteltu kyselylomakkeessa eri päin kuin muut. Tämän vuoksi niistä lasketut korrelaatiot eivät välttämättä olisi luotettavia. Oppilashuoltoryhmien vuorovaikutusta koskevia kysymyksiä oli useita ja niiden korrelaatiot olivat keskenään hyvin samansuuntaisia verratessa muihin kysymyksiin.

5.8 Vastaajien kehittämisehdotuksia oppilashuoltoryhmille

Viimeisessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin miettimään aikaa kolme vuotta eteenpäin, jolloin oletetaan, että kyseessä oleva oppilashuoltoryhmä toimii paremmin kuin nyt. Vastaajat saivat omin sanoin kirjoittaa, mikä on muuttunut kolmessa vuodessa.

Oppilashuoltohenkilöstöön kohdistuvia kehitysehdotuksia olivat entistä parempi henkilöstön pysyvyys, koska viime vuosina moni työntekijä on vaihtunut jo moneen kertaan. Moni vastaaja näkisikin mielellään samat kasvot myös kolmen vuoden päästä samassa ohr:ssä.

”Olisi tärkeää, jos pystyisimme jatkamaan samalla kokoonpanolla useamman vuoden. Eli mielestäni ihannetilanteessa samat ihmiset olisivat koulumme ohr:ssä myös kolmen vuoden päästä. Ryhmämme toimii hyvin ja on mukava työskennellä yhdessä. 😊”

Vastaajat toivoivat, että kolmen vuoden päästä henkilöstöresurssit vastaisivat tarvetta. Vastauksissa tuli esille, että olisi tarvetta useammalle koulukuraattorille, koulupsykologille, erityisopettajalle ja avustajalle. Moni vastaaja esitti myös toiveen, että kolmen vuoden päästä kaikki oppilashuoltoryhmän jäsenet olisivat aina kokouksissa paikalla. Nykytilanteessa vastaajien mukaan toteutuu harvoin.

Moniammatillista yhteistyötä koskevat parannusehdotukset jakaantuivat paitsi ryhmän sisäisen niin myös ryhmän ulkoisen yhteistyön kehittämiseen. Ryhmän ulkoisella yhteistyöllä tarkoitetaan sekä opettajia että koulun ulkopuolisia yhteistyötahoja, kuten sosiaalitoimea.

Opettajien toivottiin sitoutuvan oppilashuollolliseen työhön ja osaavan hyödyntää oppilashuoltoryhmän asiantuntemusta oppilasasioiden hoidossa. Opettajien läsnäolo oppilashuoltoryhmissä on annettujen vastausten perusteella olennaista oppilasasioita käsiteltäessä. Opettajille toivottiin koulutusta oppilashuoltoasioihin liittyen ja tietoa siitä, minkälaisia asioita oppilashuoltoryhmään kuuluu viedä. Oppilasasioiden ohjautuminen oppilashuoltoryhmän käsittelyyn varhaisemmassa vaiheessa nousi myös vastauksissa esille.

Oppilashuoltoryhmän ulkopuolisilta yhteistyötahoilta toivottiin vuosittaista esittäytymistä oppilashuoltoryhmille, jotta tultaisiin tutuiksi puolin ja toisin. Vastauksissa mainittiin psykiatrinen sairaanhoitaja, sosiaalityöntekijät sekä perheneuvolan työntekijät. Tiedonkulkuun oppilashuoltoryhmän ja näiden tahojen välillä toivottiin avoimuutta.

Sisäistä yhteistyötä parantaisi entistä parempi tiedonkulku ja yhtenäiset käytänteet oppilashuoltoryhmien välillä, mikä helpottaisi kiertävien työntekijöiden työtä. Kolmen vuoden päästä oppilashuoltoryhmien toivottiin olevan ammatillisesti selkiytyneempää ja eri ammattiryhmien työnkuvat ja vastuualueet olisi aukikirjoitettu.

Koulujen kiertävien työntekijöiden, eli psykologien, kuraattorien ja terveydenhoitajien vastauksissa nousi esille tarve tuntea oppilaita ja luokkia paremmin. Tällöin he kokisivat, että heillä olisi enemmän annettavaa oppilashuoltoryhmän kokouksissa.

Oppilashuoltoryhmien sisäiseen vuorovaikutukseen liittyen tuli hyvin vähän kehittämissuhteita. Joidenkin ryhmien osalta toivottiin, että asioiden pohdintaan käytettäisiin enemmän aikaa. Tämä havainto tukee korkeita keskiarvoja, joita tuli ryhmien vuorovaikutusta koskien.

Oppilashuoltoryhmän kokouksien toivottiin olevan entistä organisoidumpia ja puheenjohtajan tärkeää roolia korostettiin. Häneltä toivottiin napakkaa otetta puheenvuorojen jakamiseen ja puheenjohtajan tehtävänä olisi huolehtia aikataulussa pysymisestä siitä, että pysytään asiassa.

”Opettajat ja huoltajat ovat useammin paikalla. Puheenjohtaja on napakka ja pitää puheet kurissa.”

Oppilashuoltoryhmien kokouskäytäntöjä koskevissa kommentteissa toivottiin erityisesti yhtenäisiä käytäntöjä kaikkiin oppilashuoltoryhmiin. Yhteisiä käytänteitä laatiessa tulisi kuitenkin huomioida erilaisten koulujen erilaiset tarpeet.

”Oletettavasti ja toivottavasti kunnalla on silloin selkeä yhteneväinen toimintakulttuuri ohr:n osalta. Se jättää kuitenkin tiettyä liikkumavaraa riippuen koulun koosta.”

Vastaajien mielestä olisi tärkeää, että oppilashuoltoryhmien ajankäyttö jakautuisi tasaisemmin oppilasasioiden ja yleiseen kouluhyvinvointiin liittyvien asioiden välillä.

Kolmen vuoden kuluttua kuntien oppilashuoltoryhmissä olisi yhtenäiset kirjauskäytännöt ja ohjeet siitä, ketkä saavat olla läsnä kokouksissa. Kirjauskäytännön myötä pystyisi entistä paremmin seuraamaan oppilasasioiden hoitoa ja pöytäkirjaan olisi hyvä merkitä myös vastuutyöntekijä. Hyvänä pidettäisiin myös käytäntöä, että pöytäkirja käytäisiin läpi yhteisesti kokouksen lopuksi, jotta jokaiselle osallistujalle tulisi varmasti selväksi, mitä kokouksessa päätetty.

Oppilashuoltoryhmien kokousaikataulut sovittaisiin heti alkusyksystä koko kaudelle, jotta turhilta päällekkäisyyksiltä vältyttäisiin. Esityslista kokousasioista tulisi oppilashuoltoryhmän jäsenille ennen kokousta, jotta siihen pystyisi valmistautumaan.

Vastauksissa esitettiin myös ”pienempää” pedagogista oppilashuoltoryhmää varsinaisen oppilashuoltoryhmän rinnalle. Pedagoginen oppilashuoltoryhmä olisi rakenteeltaan joustavampi ja kokoontuisi tietyn oppilaan asioissa tarvittavalla kokoonpanolla.

”Pedagoginen OHR tukee opettajia jo ennen OHR-tiimiä. Näin ohr:llä jää aikaa perusteellisempaan oppilastyöhön ja myös suunnitella/kehittää koulun OH-työtä”

Vanhempien roolin toivottiin olevan kasvanut huomattavasti isommaksi kolmen vuoden päästä. Heitä olisi useammin paikalla oppilashuoltoryhmien kokouksissa ja heille tiedotettaisiin avoimemmin oppilashuoltoryhmän toiminnasta.

”Vanhemmat-koulu-yhteistyö toimii varhaisessa vaiheessa.”

”Vanhemmat osallistuvat aktiivisesti ja myönteisesti”

Vastaajat toivoivat, että kolmen vuoden päästä oppilashuoltoryhmissä olisi vakiintunut käytäntö siitä, että vähintään kerran vuodessa pysähdytään **arvioimaan** oppilashuoltoryhmän toimintaa ja työtapoja. Tämän myötä toivottiin myös enemmän aikaa kehittämistyölle, sekä oppilashuoltoryhmän toimintaan liittyen että koko kouluyhteisön hyvinvointiin liittyen.

5.9 Oppilashuoltoryhmien tulevaisuus – Miten tästä eteenpäin?

Mäntsälässä ja Pornaisissa kirjoitetaan oppilashuollon käsikirjaa, johon kirjataan kuntien yhteisiä linjauksia oppilashuoltoryhmien toiminnasta. Oppilashuoltoryhmille tehdystä kyselystä nousi esiin paljon samoja kehittämistarpeita oppilashuoltoryhmän toiminnalle kuin mitä Perusopetuslain uudistus 2010 toi tullessaan. Tämän opinnäytetyön tulokset ovat tukena oppilashuollon käsikirjaan tehtäville yhtenäisille oppilashuoltoryhmiä koskeville linjauksille.

Taulukosta 14 käy ilmi tässä opinnäytetyössä esille nousseet oppilashuoltoryhmän varhaisen puuttumisen osatekijät. Moniammatillinen yhteistyö, toimivat kokouskäytännöt, avoin yhteistyö huoltajien kanssa sekä oppilashuoltoryhmän oman toiminnan arviointi ja kehittäminen. Näiden lisäksi oppilashuoltoryhmän toiminnan kannalta on olennaista esimiestasolta saatava tuki työlle ja riittävät resurssit.

Taulukko 14. Varhainen puuttuminen oppilashuoltoryhmässä

VARHAINEN PUUTTUMINEN OPPILASHUOLTORYHMÄSSÄ	
MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ <ul style="list-style-type: none"> - Ryhmän sisäinen vuorovaikutus ja vastuut - Ohr: jäsenten oppilaiden ja koulun arjen tuntemus - Opettajien sitouttaminen ohrtyöhön - Yhteistyö koulun ulkopuolisten tahojen kanssa 	TOIMIVAT KOKOUSRAKENTEET <ul style="list-style-type: none"> - Napakka puheenjohtaja - Kirjaaminen - Aikataulujen pitäminen - Esityslista etukäteen - Ajankäyttö myös yleisen kouluhyvinvoinnin edistämiseen.
YHTEISTYÖ KOTIEN KANSSA <ul style="list-style-type: none"> - Varhainen avoin yhteistyö - Kutsutaan mukaan kokouksiin 	OHR-TOIMINNAN ARVIOINTI JA KEHITTÄMINEN <ul style="list-style-type: none"> - Säännöllinen oman toiminnan arviointi
ESIMIESTASON TUKI TYÖLLE <ul style="list-style-type: none"> - riittävät resurssit - yhtenäiset käytännöt koko kunnassa 	

Moniammatillinen yhteistyö oppilashuoltoryhmissä oli monilta osin sujuvaa Mäntsälän ja Pornaisten koulujen oppilashuoltoryhmissä. Vuorovaikutus oli avointa, luottamuksellista ja oppilashuoltoryhmien jäsenet kokivat tullessa kuuluisiksi kokouksissa. Oppilashuoltoryhmien vuorovaikutuksen heikkous oli puheenvuorojen rajaus ja keskustelun ajautuminen epäoleennaisuuksiin. Tämän asian korjaaminen vaatii rehtoreilta napakkaa puheenjohtajuutta, joka jakaa puheenvuoroja ja rajaa niitä tarvittaessa.

Ryhmän sisäistä moniammatillista yhteistyötä ja varhaista puuttumista edistäisi kiertävien työntekijöiden parempi oppilaiden ja koulun arjen tuntemus ja etukäteistiedonsaanti kokouksessa käsiteltävistä asioista. Nämä lisäävät myös työntekijän tunnetta siitä, että saa oppilashuoltoryhmältä tukea omalle työlleen sekä mahdollisuutta. Olennaista tuen saannille omalle työlle oppilashuoltoryhmältä oli opettajien tiedonvälitys oppilashuoltoryhmälle. Opettajat ovat avainasemassa ongelmien havaitsemisessa ja oikea-aikaisen tuen saamisessa oppilaalle. On tärkeää tehdä oppilashuoltoryhmän työtä tutuksi opettajille, jotta he osaavat työssään hyödyntää oppilashuoltoryhmän asiantuntemusta ja kynnys yhteydenotolle olisi mahdollisimman matala. hyödyntää asiantuntemustaan koko kouluyhteisön hyväksi.

Ryhmän ulkoista moniammatillista yhteistyötä tulisi myös tiivistää, erityisesti lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden sekä psykiatrisen sairaanhoitajan asiantuntemusta kaivattiin oppilashuoltoryhmissä. Tulisikin olla sovittuna tietyt käytänteet, miten toimijat tulisivat toisilleen tutuiksi. Alkusyksystä yksi kauden ensimmäisistä oppilashuoltoryhmän kokoontumisista voisi olla verkostokokous, johon olisi kutsuttuna yhteistyötahot. Siinä yhteydessä voitaisiin sopia yhteistyökäytännöistä ja tiedettäisiin, keneen ottaa yhteyttä missäkin asiassa. Vähemmän resursseja yhteistyötahoilta vievä keino olisi vuosittain järjestää yhteinen oppilashuoltokokous, jossa olisi paikalla oppilashuoltoryhmien jäsenet ja yhteistyötahot. Tällä tavoin tulisivat edes toimijoiden kasvot tutuiksi, mikä madaltaa yhteydenottokynnystä ja edistäisi varhaista puuttumista.

Moniammatillista yhteistyötä oppilashuoltoryhmissä vaikeuttavat myös liian pienet henkilöstöresurssit. Koulukuraattoreita ja koulupsykologeja tarvittaisiin lisää, jotta varhainen puuttuminen ja ennaltaehkäisevä työ voisi toteutua oppilashuoltoryhmissä. Viime vuosina henkilöstön suuri vaihtuvuus on myös ollut osaltaan vaikuttamassa oppilashuoltoryhmien toimintaan.

Oleellinen tekijä hyvässä oppilashuoltoryhmässä on avoin yhteistyö oppilaan huoltajien kanssa. Huoltajat tulisi ottaa varhaisessa vaiheessa mukaan työskentelyyn ja kutsua heitä mukaan oppilashuoltoryhmän kokouksiin keskustelemaan asioista. Kyselylomakkeessa ollut kysymys vanhempien läsnäolosta tarvittaessa oppilashuoltoryhmän kokouksessa ei anna täysin totuudenmukaista kuvaa yhteistyöstä vanhempien kanssa. Oppilashuoltoryhmä ei ole tietenkään ainoa yhteistyöfoorumi koulun ja vanhempien välillä, joten se ei ole luotettava mittari yhteistyön toimivuudesta.

Toimivat kokouskäytännöt tukevat oppilashuoltoryhmän työtä ja varhaista puuttumista. Kyselyn toteutusajankohtana kirjaamiskäytännöt olivat varsin kirjavia, monissa oppilashuoltoryhmissä ei edes tiedetty, mitä kokouksista kirjataan. Oppilashuoltoryhmiä veloitetaan nykyisessä perusopetuslaissakin kirjaamaan kokoukset. Hyvä kirjaamiskäytäntö auttaa seuraamaan oppilasasioiden edistymistä ja selkiyttää ryhmän vastuun- ja työnjakoa. Toimiviin kokouskäytäntöihin kuuluu myös oppilashuoltoryhmän kokousaikataulujen sopiminen jo syksyllä koko vuodeksi, jotta vältetään turhat päällekkäisyydet ja poissaolot.

Kokouksissa tulisi tulevaisuudessa käyttää aikaa myös koko kouluyhteisön hyvinvointia koskeviin kysymyksiin sekä ennaltaehkäisevän työn kehittämiseen. Oppilashuoltoryhmän oman toiminnan kannalta myös säännöllinen arviointi on edellytys ryhmän kehittymiselle. Tutkimustulosten mukaan oppilashuoltoryhmän koontumistiheys ei vaikuta ryhmän ajankäyttöön, vaan kaikissa oppilashuoltoryhmissä riippumatta koontumistiheydestä arviot ryhmien ajankäytöstä olivat hyvin samansuuntaisia. Suurin osa oppilashuoltoryhmistä käyttää hyvin vähän tai ei ollenkaan aikaa muuhun kuin yksittäisten oppilaiden asioiden käsittelyyn.

Kuten jo tässäkin työssä on aikaisemmin todettu, oppilashuoltoryhmien käytännöt vaihtelevat paitsi kunnittain niin myös kunnan sisällä eri koulujen välillä on suuria eroja käytäntöjen välillä. Näin on myös Mäntsälässä ja Pornaisissa, mikä vahvistui ryhmäkohtaisia yhteenvetoja laadittaessa. Ryhmien toiminnan kannalta onkin tärkeää, että niillä on työlleen esimiestason tuki, joka linjaa yhtenäiset pelisäännöt kaikille oppilashuoltoryhmille. Tämä tuo tasa-arvoa oppilaiden välille ja turvaa heille saman palvelun riippumatta siitä, mitä koulua he käyvät.

Yhteenvetona varhaisesta puuttumisesta oppilashuoltoryhmissä totean, että loppujen lopuksi varhaista puuttumista oppilashuoltoryhmässä tukevat kaikki edellä esitellyt kehittämissuhteet. Mitä paremmin oppilashuoltoryhmä toimii, sitä paremmin toteutuu myös varhaisen puuttumisen periaatteet: varhaista avointa yhteistyötä huoltajien, opettajien ja muiden yhteistyötahojen kanssa.

6 POHDINTA

6.1 Toteutuksen arviointi

Kysely toteutettiin toukokuun lopussa, eli kaikkein kiireisimpään aikaan vuodesta kouluissa. Tästä huolimatta palautui kyselyistä 80. Saapuneiden vastausten suuri määrä kertoo mielestäni siitä, että asia koettiin tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Pornaisten osalta vastauksia saapui odotettua vähemmän. Tähän varmasti osaltaan vaikutti kyselyn jakelukanava. Pornaisissa kysely jaettiin sivistysjohtajan kautta sähköpostilla, kun taas Mäntsälässä kävin henkilökohtaisesti kyselyä esittelemässä ja sopimassa kokouksessa rehtoreiden kanssa kyselyn jakelusta.

Keväällä oppilashuoltoryhmien jäsenet pystyivät arvioimaan kulunutta vuotta ja keväällä järjestettiin myös neljä kehittämispäivää aiheen tiimoilta, joten kaikki olivat herätelty aiheeseen. Syksyllä henkilöstömuutosten vuoksi ei olisi ollut mitään arvioitavaa ja kyselyn olisi pitänyt olla ihan toisista lähtökohdista tehty, jotta se olisi palvellut kehittämistyötä.

Nopeutuneen aikataulun vuoksi kunnollinen lomakkeen esitetaus koejoukolla jäi tekemättä, vaan yksittäiset oppilashuoltoryhmien jäsenet muista kunnista täyttivät kyselyni ja antoivat palautetta. Huolellisempi esitetaus olisi tuonut esiin muutamat puutteet, joita lomakkeeseen jäi.

Rehtorien täyttämässä oppilashuoltoryhmien taustatietolomakkeissa oli joitakin ristiriitaisuuksia koskien luokanopettajia ja Mäntsälän koulupsykologeja. Luokanopettajia ei aina oltu merkitty oppilashuoltoryhmän jäseniksi, mutta heitä oli kuitenkin joidenkin ryhmien osalta pyydetty vastaamaan kyselyyn. Tästä syystä vastausprosenttia laskiessa on jätetty opettajat sen ulkopuolelle. Muuten opettajien vastaukset olivat mukana analysoitavassa aineistossa. Mäntsälän koulupsykologien vähäiset resurssit kyselyn toteutusajankohtana selittää osaltaan koulupsykologi-

en alhaista vastausprosenttia. Koulupsykologit eivät osallistuneet kaikkien koulujen oppilashuoltoryhmien kokouksiin, vaikka heidät olikin nimetty jäseniksi. Erityisopettajien vastausaktiivisuus oli alhainen huonon kyselyn ajankohdan takia. Erityisopettajilta saapui ainoastaan seitsemän vastausta, vaikka jokaisessa 21 peruskoulun oppilashuoltoryhmässä oli jäsenenä joko erityisluokanopettaja tai laaja-alainen erityis-opettaja. Mäntsälän lukiossa erityisopettajaa ei ollut.

Lähetin kyselyn tulokset sähköisenä oppilashuoltoryhmille elokuussa 2010 ja niitä käytiin läpi syksyn ensimmäisissä oppilashuoltoryhmien kokouksissa. Tulosten pohjalta toimintaa muokattiin niiltä osin, mihin oppilashuoltoryhmässä oli mahdollista vaikuttaa. Etukäteistiedotuksen toteutumiseen on esimerkiksi kiinnitetty nyt huomiota aikaisempaa enemmän. Joiltakin osin jäätiin odottelemaan kuntien yhtenäisiä linjauksia ja jatkettiin monessa ryhmässä vanhaan malliin esimerkiksi oppilashuoltoryhmien jäsenten ja kirjaamiskäytänteiden osalta.

Tulosten hyödynnettävyyden kannalta oli tärkeää, että kiertäviltä työntekijöiltä kerättiin vastaukset erikseen jokaisen ryhmän osalta, jossa he olivat jäseninä. Tällä tavoin saatiin ryhmäkohtaista palautetta ryhmille, johon suhtaudutaan eri tavoin kuin pelkkiin yleisiin keskiarvoihin pohjautuviin tuloksiin, jonka helposti voidaan ajatella kaikkia muita, muttei omaa ryhmää. Joissakin oppilashuoltoryhmissä kokoonpano muuttui täysin keväästä, jolloin kysely toteutettiin. Tämän vuoksi havaitsin, että joidenkin koulujen oppilashuoltoryhmissä ei kyselyn tuloksia lähdetty hyödyntämään. Ajateltiin, ettei tämä koske meitä, kun ei olla oltu kyselyssä mukana. Joissain ryhmissä kyselyn tulosten läpikäynti myös puhtaasti unohtui, koska syksyn ensimmäinen oppilashuoltoryhmän kokous saattoi olla vasta lokakuussa ja tulokset jaettiin jo elokuussa.

Tutkimuksen tulokset näyttävät olevan luotettavia usealta eri suunnalta arvioituna. Siihen antavat vahvistusta korkeat Cronbachin alfa-kertoimet sekä monet vahvat korrelaatiokertoimet. Tulokset ovat myös monilta osin samansuuntaisia aikaisempiin tutkimustuloksiin verrattuna. Näistä syistä uskon, että tutkimuksen tulokset olisivat yleistettävissä ja kehittämissuhteita voisi hyödyntää muidenkin kuntien oppilashuoltoryhmien kehittämistyössä

6.2 Tulosten vertailua aiempiin oppilashuoltoryhmiä käsitteleviin tutkimuksiin

Johtopäätöksiä tuloksista tehdessä ja vertailtaessa tässä tutkimuksessa saatuja tuloksia aiempiin tutkimuksiin tulee huomioida, että raportointivaiheessa ei ole käsitelty olleenkaan ryhmien välisiä eroja, vaan tuloksia on tulkittu pitkälti keskiarvojen perusteella. Näin ollen tehdyt johtopäätökset esimerkiksi oppilashuoltoryhmien hyvästä vuorovaikutuksesta ei päde jokaiseen Mäntsälän ja Pornaisten oppilashuoltoryhmään. Yksittäisiä vastauksia käsiteltäessä nousi esille myös ryhmiä, joissa moniammatillinen yhteistyö ryhmän sisällä ei toimi.

Tämän tutkimuksen mukaan vuorovaikutus toimii hyvin suurimmassa osassa oppilashuoltoryhmiä. Miettinen (2010,70) ja Salovaara (2010,65) ovat tehnyt samansuuntaisia johtopäätöksiä omissa tutkimuksissaan. Ongelmia ei ollut oppilashuoltoryhmien vuorovaikutuksessa vaan oppilashuoltoryhmien ajankäytössä pelkätään korjaavaan työhön ja ongelmanratkaisun yksilökeskeisyys. Häiriösuuntautuneista palveluista olisi päästävä kohti ennaltaehkäisevää työtä. Tämä sama asia nousi esille myös tässä opinnäytetyössä. Yksittäisten oppilaiden ongelmat vievät melkein kaiken ajan oppilashuoltoryhmien kokouksissa eikä arviointiin tai ennaltaehkäisevien toimenpiteiden suunnitteluun käytetä juurikaan aikaa.

Kyselytutkimuksessa nousi selkeästi esiin, ettei pohdintaan oman toiminnan vaikutuksesta ongelmien syntymiselle ja ratkeamiselle käytetä aikaa. Hjörne&Säljö (2004, 335) olivat kiinnittäneet myös huomiota siihen, että oppilashuoltoryhmissä ammattilaiset määrittelevät oppilaiden ongelmat eikä oman toiminnan osuutta ongelmaan oteta huomioon. Tämä on oppilashuoltoryhmien toiminnan kannalta yksi olennaisista asioista, joka vaatii näkökulman muutosta oppilashuoltoryhmiltä. Koulun täytyy olla valmis arvioimaan omaa toimintaansa ja yksittäisten opettajien toimintaa, jotta se on valmis kohtaamaan nykypäivän yhä lisääntyvät ja entistä monimuotoisemmat oppilaiden ja perheiden ongelmat.

Oppilashuoltoryhmien vuorovaikutuksessa laajalti esille noussut ongelma oli keskustelun ajautuminen epäolennaisiin asioihin. Se vaikeuttaa aikataulussa pysymistä ja keskustelun pysymistä ammatillisena. Mielestäni onkin yksi puheenjohtajuuden tärkeimpiä tehtäviä rajata ja jakaa puheenvuoroja, jotta keskustelu pysyy asiassa. Puheenjohtajuuden merkitys on noussut myös Pesosen ja Heinosen (2004, 31-32) sekä Salovaaran (2010,59) tutkimuksissa esille yhdeksi hyvin toimivan oppilashuoltoryhmän osatekijänä.

Rehtorit ryhmien puheenjohtajina sekä opettajat nousevat monessa kohtaa avainasemaan. Oppilashuoltoryhmät ovat hyvin pitkälle puheenjohtajiensa näköisiä ja heillä on suuri merkitys siihen, minkälaiseksi oppilashuoltoryhmän rooli koulu yhteisössä muodostuu. Mattssonin (2007) havainto on, että oppilashuollollisella koulutuksella on vaikutusta siihen, käsitelläänkö ryhmässä ennaltaehkäiseviä, koko koulua koskevia toimintatapoja. Näiden päätelmien perusteella rehtoreille suunnattu oppilashuoltokoulutus tuottaisi tulosta, mutta myös opettajien tietoisuuden lisääminen oppilashuoltoasioista olisi olennaista.

Mäkelä (2010, 100) nostaa esiin puutteet opettajakoulutuksessa. Oppilashuoltoasioihin kiinnitetään varsin vähän huomiota. Opettajan oppilashuollollinen osaaminen on pitkälti kiinni jokaisen henkilökohtaisista ominaisuuksista ja riippuu siis paljon opettajasta, missä vaiheessa oppilaan tai ryhmän asioihin tartutaan. Tämän epäkohdan olemassaoloa tukee myös kyselyssä esiin nousseet toiveet varhaisemmasta puuttumisesta oppilaan asioihin sekä opettajien roolin kasvattaminen oppilashuoltoryhmyöskentelyssä. Tässä kohden on huomioitava myös esimerkiksi Åfeltin (2009,83) esiinnostamat työaikaresurssit, jotka hankaloittavat oppilashuoltotyön tekemistä opettajien osalta. Ei voida edellyttää kovin suurta panosta tehtäväksi omalla ajalla ilman rahallista korvausta.

Kysymys oppilashuoltoryhmien ajankäytöstä oli sama kuin Rimpelän (2007) ryhmän valtakunnallisessa kyselyssä oppilashuoltoryhmien jäsenille. Annetut vastaukset olivat myös hyvin samansuuntaisia. Yleiseen kouluhyvinvointiin liittyviin asioihin sekä oman toiminnan arviointiin käytetään kokouksissa hyvin vähän aikaa, jos ollenkaan. Pesonen ja Heinonen (2004, 37) nostavat esille sen, miten eri tavalla ryhmän jäsenet arvioivat saman oppilashuoltoryhmän toimintaa. Tämä

nousi esille myös tässä tutkimuksessa vastaajien arvioissa ryhmien ajankäyttöä. Näkemuserot poikkesivat hyvinkin paljon toisistaan ryhmän jäsenten välillä. Oppilashuoltoryhmille olisikin tarpeen kehittää arviointityökalu oman toiminnan kehittämisen tueksi, jotta ryhmien toiminta kehittyisi ja kehittymiselle on edellytyksenä oman toiminnan arviointi ja yhteinen keskustelu kehittymiskohteista, jotta niistä muodostuu yhteinen käsitys ryhmän jäsenten kesken.

Varhaisen puuttumisen näkökulmasta merkittävimmät kehittämishaasteet oppilashuoltoryhmissä liittyvät tämän tutkimuksen pohjalta oppilashuoltoryhmän yhteistyön kehittämiseen vanhempien, opettajien ja koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Nämä samat asiat ovat nousseet esille monissa viimeaikaisissa tutkimuksissa (mm. Salovaara 2010; Åfelt 2009; Svetloff 2006).

Mäkelän tutkimuksen (2010, 99-100) mukaan vanhemmat ovat lähinnä passiivisia tiedon vastaanottajia yhteydenpidossa opettajien kanssa, eli toimitaan täysin nykysuositusten vastaisesti. Tässäkin tutkimuksessa nousi esiin tarve avoimempaan yhteistyöhön vanhempien kanssa. Heille tulisi aina antaa olla mahdollisuus mukana oppilashuoltoryhmän kokouksessa käsiteltäessä heidän lapsensa asioita. Oppilasta itseään ei tietenkään tule ohittaa, vaan hänellä tulee myös olla mahdollisuus osallistua häntä itseään koskevien asioiden käsittelyyn oppilaan ikätaso huomioon.

Koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa tehtävässä yhteistyössä olennaista on tuntee toimijat puolin ja toisin. Yhteistyö on sujuvampaa ja kynnys yhteydenottoon on matalampi, kun tiedetään esimerkiksi kenelle on soittamassa. Tähän tulisikin kiinnittää huomiota ja kehittää pysyvä toimintamalli, jonka avulla yhteistyötahot tulevat tutuiksi koulun henkilökunnalle ja toisaalta myös koulun toimintatavat ja oppilashuoltohenkilöstö tulevat tutuiksi yhteistyötahoille. Tätä tukee esimerkiksi Svetloffin (2006, 81) tutkimus, josta kävi ilmi henkilökohtaisten suhteiden merkittävyys yhteistyön toimivuudelle. Payne (2000,3-5) myös kirjoittaa siitä, miten ryhmän toimiakseen hyvin tulee suuntautua myös ulospäin eikä keskittyä ainoastaan omaan toimintaansa.

6.3 Lopuksi

Kuten tämän kehittämishankkeen tuloksista käy ilmi kehittämiskohteita oppilashuoltotyössä riittää vielä vuosiksi eteenpäin. Muutaman vuoden päästä olisi mielenkiintoista tehdä sama kysely uudestaan ja katsoa, onko mikään muuttunut. On mielenkiintoista nähdä, mitä lakiuudistus ja monet oppilashuollon kehittämishankkeet tuovat mukanaan. Mäntsälässä ja Pornaisissa valmistuu oppilashuollon kehittämishankkeen tuloksena oppilashuollon käsikirja. Tulevaisuuden haasteena onkin saada sitoutettua oppilashuoltoryhmät aidosti ja jalkautettua se kentälle, niin että opettajat tuntevat oppilashuollon toimijat ja tiedostavat oman tärkeän roolinsa varhaisen puuttumisen toteuttajana.

Paikallinen haaste Mäntsälässä oppilashuoltotyön kannalta on, miten huomioida pienten kyläkoulujen asema oppilashuollon kehittämisessä, kun oppilashuoltoryhmä kokoontuu ainoastaan kahdesti vuodessa. Pitäisikö kyläkoulujen oppilashuoltoryhmien kokoontua yhdessä esimerkiksi kahdesti vuodessa miettimään oppilashuoltotyötä omien erityispiirteidensä kannalta ja jakamaan näkemyksiä kehittämisen tarpeista.

Varhaisen puuttumisen toteutuminen edellyttää sitoutumista koko koulu yhteisöltä. Ei riitä, että opettajat puuttuvat varhain, vaan myös oppilashuoltohenkilöstön resurssit tulee olla mitoitettu niin, että myös pienempiin huoliin pystytään tarttumaan heti. Nykytilanteessa, jossa oppilashuollon resurssit ovat rajalliset ja opettajien työaika ja palkkaus muodostuu opetustuntien perusteella, on tärkeää avoin keskustelu koulun opettajakunnan sekä oppilashuoltohenkilöstön välillä. Näin ymmärrys toisen työstä lisääntyisi ja vältyttäisiin epärealistisilta odotuksilta oppilashuollon toteutuksen suhteen puolin ja toisin.

Tekemäni kehittämis ehdotukset ovat hyvin konkreettisia ja suurimpaan osaan niistä on kaikilla oppilashuoltoryhmillä mahdollisuus tarttua, jos vain ryhmän sisältä löytyy kehittämis haluja. Tärkeä osatekijä kehitystyössä on ryhmän puheenjohtajan muutosmyönteisyys sekä sitoutuminen. Tietysti on hyvä tässä kohden muistaa, että

tiettyjä muutoksia, kuten kirjaamisvelvoite tulee ryhmille käytännöksi jo lainkin edellyttämänä. Tehdyt muutosehdotukset ovat hyvin pitkälle hyödynnettävissä myös muiden kuntien oppilashuoltoryhmissä.

Yhdeksi keskeisimmäksi kehittämisalueeksi näen yhteistyön vanhempien kanssa. On ensiarvoisen tärkeää, että heidät huomioidaan oppilaan asioiden käsittelyssä tasavertaisena yhteistyökumppanina eikä vain kutsuta oppilashuoltoryhmään kuulemaan, mitä oppilashuoltoryhmä on jo etukäteen heidän lapsensa asioista päättänyt. Yhteistyössä vanhempien kanssa on parantamisen varaa varmasti kaikilla ammattiryhmillä. Tämä olisikin yksi erittäin mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe, eli miten vanhemmat kokevat yhteistyön oppilashuoltoryhmien kanssa.

Esimiestason tukeen ja riittäviin resursseihin eivät yksittäiset oppilashuoltoryhmät pysty suoranaisesti vaikuttamaan, mutta tätäkin tukisi ryhmän toiminnan säännöllinen arviointi ja tiedonvälitys esimiehille. Heidän tulisi olla hyvin selvillä, minkälaisia käytäntöjä oppilashuoltoryhmissä on. Oppilashuoltoryhmien jäsenet myös itse toivoivat vastauksissaan käytäntöjen yhtenäistämistä, jotta oppilaiden tas-arvo ja suunnitelmallisuus sekä ammatillisuus oppilashuoltoryhmissä toteutuisivat entistä paremmin. Tähän tarpeeseen Mäntsälässä ja Pornaisissa vastataan laatimalla jo aiemmin mainittu oppilashuollon käsikirja, johon kirjataan yhtenäisiä linjauksia oppilashuoltoryhmien työlle. Oppilashuoltoryhmien oman toiminnan arviointiin tulee tulevaisuudessa kiinnittää huomiota, jotta epäkohdat nousevat esille ja toimintaa voidaan muokata tarpeita vastaavaksi.

Minulla itselläni oli mielenkiintoinen ja antoisa tutkimusmatka Mäntsälän ja Pornaisten oppilashuollon kehittämishankkeen puitteissa. Hankkeen seurauksena kunnissa on hyvät mahdollisuudet jatkaa oppilashuollon kehittämistyötä saadun uuden tiedon pohjalta. Aikataulullisista syistä tähän hankkeeseen ei ollut mahdollista sisällyttää kehittämistyötä kovinkaan paljon, mutta omalta osaltani oppilaiden hyvinvoinnin rakentaminen jatkuu toisessa kunnassa.

LÄHTEET

Ahola, A. 2007. Lomaketutkimusprosessi. Teoksessa Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. 47-72. kustannusosakeyhtiö Tammi.

Arnkil, T. & Eriksson, E. 2008. Älkää leimatko lapsia huolten vyöhykkeistöllä! Dialogi. 8/2008. Saatavissa
Stakes.<http://dialogi.stakes.fi/FI/dialogin+arkisto/2008/8/sivu/20.htm>

Backlund, Å. 2007. Elevvård i grundskolan – resursser, organisering och praktik. Stockholms universitet. Institutionen för socialarbete. Saatavissa
<http://www.elevhalsan.se/cldocpart/255.pdf>

Denny, S.J., Robinson, E.M., Utter, J. Fleming, T.H., Grant, S., Milfont, T.L., Crengle, S., Ameratunga, S.N. & Clark, T. 2011. Do Schools Influence Student Risk-taking Behaviors and Emotional Health Symptoms? Journal of Adolescent Health 48 (2011) 259–267. Saatavissa: Science Direct-tietokannassa.

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino. Tampere.

Hannila-Niemelä, M-T. 2007. Moniammatillisuus nuoren hyvinvoinnin tukena. Moniammatillisen Vastaanottoryhmän ja toimijapolkujen luominen Mäntsälässä. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Järvenpään yksikkö. Sosionomi (ylempi amk). Saatavissa
http://kirjastot.diak.fi/files/diak_lib/Jarvenpaa2007/c6915f_JrvenpnDIAK_Hannila-NiemelMea-Tuuli_2007.pdf

Heikkilä, T. 2008. Tilastollinen tutkimus. Edita Prima Oy. Helsinki.

Heinämäki, L. 2007. Varhaista tukea koulun arkeen – Työvälineenä kehittämisvalikko. Oppaita 67. Stakes.

Hirsjärvi, S. 2009. Aineiston hankinnan suunnittelu. Teoksessa Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. 177-190. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Hjörne, E. & Säljö, R. 2004. The Pupil welfare team as discourse community: Accounting for school problems. *Linguistics and Education* 15 (2004) 321-338. Saatavissa ScienceDirect-tietokannassa.

Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Opetus 2000. PS-kustannus. Juva.

Isoherranen, K. 2004. Moniammatillinen yhteistyö. WSOY.

Jonkka, J. 2010. Valtioneuvoston oikeuskansleri. Päätös 22.02.2010. Dnro OKV/1/50/2009.

Kalkkinen, P. & Peltonen, H. 2007. Oppilashuoltoryhmät. Teoksessa M. Rimpelä, A-M. Rogoff, J. Kuusela & H. Peltonen (toim.) Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskoulussa. Peruseräraportti kyselystä 7.-9. vuosiluokkien kouluille. Helsinki: Stakes ja Opetushallitus, 77-82. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/46621_hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen_peruskouluissa2.pdf

Karila, K. & Nummenmaa, A.R. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkoti. WSOY. Helsinki.

Koskela, T. 2009. Perusopetuksen oppilashuolto Lapissa opettajien käsitysten mukaan. *Acta Universitatis Lapponiensis* 167. Lapin yliopisto. Rovaniemi.

Krook, P. 2006. Moniammatillinen asiantuntija. Sosiaalityöntekijöiden käsityksiä asiantuntijuudesta ja moniammatillisuudesta. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteen tiedekunta. Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Pro Gradututkimus.

Lukiolaki 21.8.1998/629. Saatavissa

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980629>

Mattsson, A. 2007. Oppilashuoltoryhmän päätöksentekokulttuuri. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Saatavissa

<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu01534.pdf>

Miettinen, T. 2010. Alakoulun oppilashuoltoryhmän rakenne ja menetelmät. Eri-tyispedagogiikan pro gradu-tutkielma. Kasvatustieteiden laitos. Jyväskylän yliopisto.

Mäkelä, H. 2010. ”Ettei kenenkään hartiat yksin riitä” Tapaustutkimus oppilashuollosta moniammatillisena yhteistyönä. Kasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Hämeenlinnan opettajankoulutuslaitos. Tampereen yliopisto. Saatavissa

<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu04246.pdf>

Mönkkönen, K. 2008. Näkymättömät tulostekijät työyhteisöjen toiminnassa. Yhteiskuntapolitiikka 73. 2008:5. 538-551.

OM (Oikeusministeriö) 2009. Jokelan koulusurmat 7.11.2007. Tutkintalautakunnan raportti. Julkaisu 2009:2. Helsinki.

OPH (Opetushallitus) 2004. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004. Opetushallitus.

OPH (Opetushallitus) 2010. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden muutokset ja täydennykset. Määräys 29.10.2010. Opetushallitus. Saatavissa

http://www.oph.fi/download/127373_Perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteiden_muutokset_291010.pdf

OPM (Opetusministeriö). 2002. Oppilaan hyvinvointi ja oppilashuolto. Perusopetuksen ja toisen asteen koulutuksen oppilashuoltotyöryhmä. Työryhmän muistio. Julkaistu 15.4.2002 Saatavissa

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Julkaisut/2002/liitteet/opm_492_oppilashuolto.pdf?lang=fi

Oppilashuollon kehittämiskysely Mäntsälässä ja Pornaisissa. Tulosten ZEF-yhteenveto. Huhtikuu 2010.

Payne, M. 2000. Teamwork in Multiprofessional Care. MacMillan Press Ltd. London.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628. Saatavissa

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Pesonen, A-K. & Heinonen, K. 2005. Oppilashuoltoryhmien työn merkitys, arviointi ja kehittäminen. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A2:2005. Edita Prima Oy. Saatavissa

http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/9212cc804a177c8fb32dfb3d8d1d4668/A2_2005.pdf?MOD=AJPERES

Philippo, K.& Stone, S.2006.School Based Collaborative Teams: An Exploratory Study of Tasks and Activities.Children and Schools. 2006 (28):4. 229-235. Saatavissa EbscoHost-tietokannassa.

Rasmus, U. 2010. Oppilashuoltokoulutus 30.-31.3.2010. Pornaisten kunnantalo.

Rimpelä, M. 2010.Nuorten hyvin- ja pahoinvointi konsensuskokous 2010. Suomalainen Lääkäriseura Duodecim. Suomen Akatemia. Vammala 2010. Saatavissa: <http://www.duodecim.fi/kotisivut/docs/f1595320904/konsensus2010artikkelikirja.pdf>

Rimpelä, M., Rogoff, A-M., Kuusela, J.&Peltonen, H. (toim.) 2007. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskoulussa. Perusraportti kyselystä 7.–9. vuosiluokkien kouluille. Helsinki: Stakes ja Opetushallitus. Saatavissa <http://www.stakes.fi/verkkojulkaisut/muut/peruskouluissa.pdf>

Rimpelä, M., Kuusela, J., Rigoff, A-M., Saaristo, V.&Wiss, K. (toim.) 2008. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen peruskouluissa 2. Perusraportti kyselystä 1.–6. vuosiluokkien kouluille. Helsinki: Stakes ja Opetushallitus. Saatavissa http://www.oph.fi/download/46621_hyvinvoinnin_ja_terveyden_edistaminen_peruskouluissa2.pdf

Roine, M., Puusniekka, R., Luopa, P., Kinnunen, T.& Jokela, J. 2011. KAIKKI MUKAAN! Yhteisöllisyys Helsingin peruskoulujen voimavaraksi. Helsingin kaupunki ja Terveyden ja Hyvinvoinnin Laitos. Saatavissa: http://info.stakes.fi/kouluterveys/pkseutu/Kaikki_mukaan.pdf

Roman, J. 2005. A Study of Organizational Dialogue. Facing the truth, gaining inspiration and creating understanding of the function of an organization. Helsinki University of Technology. Department of Industrial Engineering and Management Laboratory of Work Psychology and Leadership.

Saari, K. 2009. Dialogisuus ja kohtaaminen – Tutkimus kristillisten koulujen toimintakulttuurista kasvatussuhteen näkökulmasta. Tutkimuksia 307. Helsingin yliopisto.

Salovaara, M. 2010. Moniammatillinen oppilashuolto lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaajana. Kelpo-kooordinaattoreiden näkemyksiä oppilashuollosta ja sen tulevaisuudesta. Pro Gradu-tutkielma. Erityispedagogiikka. Käyttäytymistieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.

Satka, M. 2009. Varhainen puuttuminen, moraalinen käänne ja sosiaalisen asiantuntijat. Yhteiskuntapolitiikka 74(2009):1. 17-32.

Seikkula, J. & Arnkil, T. 2009. Dialoginen verkostotyö. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki.

Sirviö, K. 2006. Lapsiperheiden osallisuus terveyden edistämässä - mukanaolosta vastuunottoon. Asiakastilanteiden arviointia sosiaali- ja terveydenhuollon työntekijöiden ja perheiden näkökulmista. Väitöskirja. Kuopion yliopisto. Hoitotieteen laitos. Saatavissa <http://urn.fi/URN:ISBN:951-27-0502-8>

STM 2002. Kouluterveydenhuolto. Opas kouluterveydenhuollolle, peruskouluille ja kunnille. STM. Stakes. Oppaita 51.

Svetloff, M. 2006. Alakoulun oppilashuoltoryhmän moniammatillinen toiminta. Kohteena lastensuojeluasiat. Sosiaalityön pro gradu-tutkielma. Sosiaalityön ja sosiaalipolitiikan laitos. Tampereen yliopisto. Saatavissa <http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu00952.pdf>

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta. Tampereen yliopisto.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2007. Nuorten syrjäytymisen ehkäisy. Toiminnan tarkastuskertomus 146/2007. Edita Prima Oy. Saatavissa http://www.vtv.fi/files/113/1462007_Nuorten_syrjaytymisen_ehkaisy_NETTI.pdf

VARPU-verkosto. 2008. Varhaisen puuttumisen eettiset toimintaperiaatteet. Saatavissa <http://www.varpu.fi/index.phtml?s=893>

Vehkalahti, K. 2008. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Veijola, A. 2004. Matkalla moniammatilliseen perhetyöhön – lasten kuntoutuksen kehittäminen toimintatutkimuksen avulla. Hoitotieteen ja terveystieteiden laitos.

Kansanterveystieteen ja yleislääketieteen laitos. Oulun yliopisto. Yleislääketieteen yksikkö. Oulun yliopistollinen sairaala. Saatavissa
<http://herkules.oulu.fi/isbn9514274245/isbn9514274245.pdf>

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Wallenius, L. 2004. Psykososiaaliset palvelut ja moniammatillinen yhteistyö – kohti toimivaa palvelukokonaisuutta. Turun yliopisto. Psykologian laitos/ Yhteiskuntatieteiden tiedekunta.

Wink, H. 2007. Kehityskeskustelu dialogina ja diskursiivisina puhekäytäntöinä. Tapaustutkimus kehityskeskusteluista metsäteollisuuden organisaatiossa. Akateeminen väitöskirja. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Ammattikasvatuksen tutkimus- ja koulutuskeskus. Saatavissa
<http://acta.uta.fi/pdf/978-951-44-6995-4.pdf>

Åfelt, M. 2009. Moniammatillinen oppilashuolto opettajan työn tukena. Tampereen yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Saatavissa
<http://tutkielmat.uta.fi/pdf/gradu03585.pdf>

Varhaisen puuttumisen eettiset periaatteet

1. Turvataan yhteiset palvelut

Kaikille tarkoitetut palvelut ehkäisevät ongelmia. Palveluiden toimivuutta on vaalittava. Varhaisen puuttumisen korostaminen ei saa astua palveluista huolehtimisen sijaan. Toimivat yhteiset palvelut ovat varhaisen puuttumisen kivijalka.

2. Otetaan oma vastuu

Jokaisella on inhimillinen vastuu sekä itsestään että lähimmäisistään. Heräävään huoleen on puu-tuttava varhain, omaa vastuuta ei tule sysätä toisille. Vastuu varhaiseen puuttumiseen on sillä, jonka huoli herää.

3. Otetaan huolet puheeksi

Jokaisella on velvollisuus ottaa huolensa puheeksi kunnioittavasti - siellä, missä ne ilmenevät ja silloin kun ne ilmenevät. Kunnioittava puheeksiottaminen tähtää yhteistyöhön. Syyttely ei edistä yhteistyötä.

4. Toimitaan yhteistyössä läheisverkostojen kanssa

Arjen tärkeimmät tukijat ovat läheiset: perheenjäsenet, sukulaiset, ystävät. Ammatillinen apu parhaimmillaan täydentää niitä. Varhainen puuttuminen tähtää läheisverkostojen ja ammattilaisten hyvään yhteistyöhön.

5. Tuetaan osallisuutta

Yhteistyö edellyttää vuoropuhelua. On tärkeää kuunnella ja tulla kuulluksi. On vältettävä asiantuntijakeskeisyyttä, joka sivuuttaa valtaa vailla olevien äänet. Yhdessä laadittu suunnitelma kantaa.

6. Toimitaan avoimesti ja yhdessä

Palvelun käyttäjän tai perheen asioita käsitellään heidän luvallaan ja läsnä ollessaan. Kohtaamisten tulee olla kunnioittavia ja edistää vuoropuhelua. Ammatillista neuvoa kysyttäessä ei käytetä asian-osaisten nimitä tai muita tunnistetietoja.

7. Yhdistetään tuki ja ohjaus

Varhainen puuttuminen tähtää asianosaisten itsenäisyyden ja elämänhallinnan kasvuun. On vältettävä sellaista rajoittamista, joka perustuu vain ulkoiseen paktoon. On myös vältettävä sellaista tukea, joka tekee riippuvaiseksi tuen antajasta.

8. Vaalitaan yhteistoiminnan jatkumista

On tärkeää vaalia mahdollisuuksia jatkaa vuoropuhelua ja yhteistoimintaa huolenaiheiden selvittämiseksi ja huolten hälventämiseksi. Ketään ei tule jättää yksin, väliinputoamista tulee välttää, oma vastuu yhteistyön jatkumisesta tulee kantaa.

9. Ei leimata ketään

Varhainen puuttuminen ei oikeuta ihmisten luokittelua toimenpiteiden kohteiksi. Varhaisen puuttumisen nimissä ei saa laatia rekistereitä, jotka loukkaavat tietosuojaa ja avoimuuden eettisiä peri-aatteita. Varhaisen puuttumisen tulee tapahtua avoimessa yhteistyössä, joka tukee osallisuutta.

10. Puututaan rakenteellisiin tekijöihin varhain

Syrjäytymisvaaraa, joka aiheutuu rakenteellisista tekijöistä, taloudellisista syistä tai uloslyöivistä toimintakulttuureista, ei tule yksilöllistää henkilöiden tai perheiden ominaisuuksiksi. On puututtava varhain sellaisiin yhteiskunnallisiin tekijöihin, jotka asettavat yksilöt alttiiksi ongelmien kasautumiselle.

Hyvä vastaaja,

Tämä on kysely Pornaisten ja Mäntsälän kaikkien koulujen oppilashuoltoryhmien jäsenille. Kysely liittyy kunnissa meneillään olevaan oppilashuollon kehittämishankkeeseen ja toteutetaan sen opinnäytetyönä sosionomi (Ylempi amk) –tutkintoon liittyen. Opiskelen Lahden ammattikorkeakoulussa ja opinnäytetyöni valmistumisajankohta on kevät 2011.

Työssäni tarkastelen kuntien oppilashuoltoryhmien toimintaa kokonaisuutena, mutta teen kyselyn tuloksista myös ryhmäkohtaiset yhteenvedot alkusyksyksi, jotka on tarkoitettu ainoastaan oppilashuoltoryhmän omaan käyttöön. **Vastajien henkilöllisyys ei tule esille missään raportoinnin vaiheessa, ei myöskään ryhmäkohtaisissa koosteissa!**

Jotta ryhmäkohtaiset raportit palvelisivat ryhmiä mahdollisimman hyvin, on tarkoitus, että **kiertävät työntekijät vastaisivat erikseen jokaisen ryhmän osalta, jossa ovat jäseninä.**

Aloita vastaaminen kysymyksestä numero 7. Ryhmien puheenjohtajat täyttävät ryhmäkohtaiset taustakysymykset 1. – 6. erillisellä lomakkeella. Kyselyyn vastaaminen vie aikaa n. 10-15 minuuttia. Vastauksestasi on suuri hyöty oppilashuoltoryhmien toimintaa kehitettäessä!

Kyselyn palautus 31.5. mennessä kunnan sisäpostissa:

Mäntsälässä: "Opetuspäällikkö Liisa Jääskeläinen/OHR-kysely"

Pornaissa: "Sivistystoimenjohtaja Markku Hyttinen/OHR-kysely"

Yhteistyöterveisin

Katri Vastamäki 040 123 4567/ katri.vastamaki@gmail.com

7. Minkä koulun OHR:ä vastauksesi koskevat? _____

8. Tehtäväsi

1 Rehtori	7 Erityisluokanopettaja
2 Vararehtori	8 Laaja-alainen erityisopettaja
3 Koulukuraattori	9 Luokanopettaja
4 Terveystenhoitaja	10 Aineenopettaja
5 Koulupsykologi	11 Esikoulunopettaja

6 Oppilaanohjaaja

9. Kuinka kauan olet toiminut tässä oppilashuoltoryhmässä?

- 1 alle vuoden
- 2 1-5 vuotta
- 3 5 vuotta tai enemmän

10. Oletko saanut oppilashuoltoasioihin liittyvää koulutusta?

- 1 Kyllä
- 2 Ei

11. Onko sinulla tarvetta työnhajaukselle tai koulutukselle OHR-työhön liittyen?

- 1 Kyllä
- 2 Ei

Jos kyllä, niin mitä _____

Moniammatillinen yhteistyö ja ryhmän vuorovaikutus

Valitse seuraavista parhaiten mielipidettäsi vastaava vaihtoehto ympyröimällä numero.
1= täysin eri mieltä **2=** jokseenkin eri mieltä **3=**jokseenkin samaa mieltä **4=**täysin samaa mieltä **0=** kysymys ei koske minua

12. Saan tukea oppilashuoltoryhmältä omaan työhöni	1	2	3	4	0
13. OHR:ssä on riittävästi asiantuntemusta asioiden käsittelyyn	1	2	3	4	0
14. Olen hyvin tietoinen OHR:n muiden jäsenten osaamisalueista	1	2	3	4	0
15. Luotan ryhmän muiden jäsenten ammattitaitoon	1	2	3	4	0
16. Ryhmän jäsenet kantavat oman vastuunsa asioiden hoidossa	1	2	3	4	0
17. Ryhmän päätöksenteko on tasapuolista ja oikeudenmukaista	1	2	3	4	0
18. Opettajat luottavat OHR:n kykyyn ratkaista käsiteltäviä asioita	1	2	3	4	0
19. Tiedän aina, mitä asioita voin kertoa OHR:lle rikkomatta salassapitosääntöksiä	1	2	3	4	0
20. OHR:ssä on sallittua ylittää sovitusti ammattirajoja, ”mennä toisen tontille”	1	2	3	4	0
21. OHR:ssä pohditaan oman toimintamme vaikutuksia ongelmien syntyemiselle ja ratkaisemiseksi	1	2	3	4	0
22. OHR:n jäsenet ovat sitoutuneita OHR-työhön	1	2	3	4	0
23. OHR:n kokousten ilmapiiri on avoin	1	2	3	4	0
24. OHR:n kokousten ilmapiiri on luottamuksellinen	1	2	3	4	0
25. Puheenvuorot jakautuvat tasaisesti ryhmän jäsenten kesken	1	2	3	4	0
26. Oma näkemykseni tulee kuulluksi ryhmän päätöksenteossa	1	2	3	4	0
27. OHR:ssä kunnioitetaan kaikkien jäsenten näkemyksiä	1	2	3	4	0
28. Osallistun itse aktiivisesti keskusteluun	1	2	3	4	0
29. Ryhmän jäsenet osaavat rajata puheenvuoronsa asian käsittelyn kannalta olennaisiin asioihin	1	2	3	4	0
30. Erilaiset ammattikielet vaikeuttavat ryhmän vuorovaikutusta	1	2	3	4	0
31. Ryhmän ilmapiiri on kehitysmönteinen	1	2	3	4	0

Tähän voit perustella moniammatilliseen yhteistyöhön ja ryhmän vuorovaikutukseen liittyviä vastauksiasi:

32. Miten kehittäisit OHR:n yhteistyötä koulun ulkopuolisten toimijoiden kanssa? Konkreettisia tarpeita, toiveita, kehitysideoitu?

Oppilashuoltoryhmän kokouskäytännöt

Valitse seuraavista parhaiten mielipidettäsi vastaava vaihtoehto ympyröimällä numero.

1= täysin eri mieltä 2= jokseenkin eri mieltä 3=jokseenkin samaa mieltä 4=täysin samaa mieltä 0= kysymys ei koske minua

33. Saan riittävästi tietoa OHR:ssä käsiteltävistä asioista etukäteen	1	2	3	4	0
34. Opettajat välittävät hyvin tietoa OHR:lle käsiteltävistä oppilaista	1	2	3	4	0
35. Oppilaan asioiden ohjautuminen OHR:n käsiteltäväksi on oikea-aikaista	1	2	3	4	0
36. OHR-kokoukset toteutuvat suunnitellun aikataulun mukaisesti	1	2	3	4	0
37. OHR:n kirjauskäytäntö on toimiva	1	2	3	4	0
38. OHR:ssä on paikalla asian hoidon kannalta oleelliset henkilöt	1	2	3	4	0
39. Oppilaiden vanhemmat ovat tarvittaessa OHR:ssä oman lapsensa asioita käsiteltäessä	1	2	3	4	0

40. OHR kokoontuu:

1 Liian usein 2 Riittävän usein

3 Liian harvoin

41. Arvioi OHR:n ajankäytön jakaantumista seuraaviin tehtäviin? Arvioi 0-100%, yhteensä 100%?

Oppilasasioiden käsittelyyn_____

Yleisiin kouluhyvinvointiin ja opetuksen tukeen liittyviin asioihin_____

OHR:n työskentelyn ja työtapojen kehittämiseen_____

Muuhun, mihin?

Tähän voit halutessasi perustella vastauksiasi liittyen OHR:n kokouskäytäntöihin

Kuvittele, että on kulunut kolme vuotta ja tämä oppilashuoltoryhmä toimii silloin vielä paremmin kuin nyt. Mikä on muuttunut? Kirjoita tähän vapaamuotoisesti omia ajatuksiasi. Voit halutessasi jatkaa paperin toiselle puolelle.

Kiitos ajastasi!

Oppilashuoltoryhmäkohtaiset taustatiedot**Rehtorit täyttävät omasta OHR:stään tämän sivun, muiden ei tarvitse!**

1. Minkä koulun oppilashuoltoryhmää vastauksesi koskevat

2. Onko koulu ala-, yläkoulu vai lukio?
 - 1 Alakoulu
 - 2 Yläkoulu
 - 3 Lukio

3. Koulu sijaitsee
 - 1 Mäntsälässä
 - 2 Pornaisissa

4. Kuinka paljon koulussa on oppilaita? _____

5. Kuinka usein tämä oppilashuoltoryhmä kokoontuu?
 - 1 Kerran viikossa
 - 2 Joka toinen viikko
 - 3 Kerran kuussa
 - 4 Muutoin, _____kertaan lukuvuodessa

6. Ketkä ovat oppilashuoltoryhmän vakituksia jäseniä? Ympyröi numerot.
 - 1 Rehtori
 - 2 Vararehtori
 - 3 Koulukuraattori
 - 4 Terveystenhoitaja
 - 5 Koulupsykologi
 - 6 Oppilaanohjaaja
 - 7 Erityisluokanopettaja
 - 8 Laaja-alainen erityisopettaja
 - 9 Aineenopettaja
 - 10 Luokanopettaja
 - 11 Esikoulunopettaja

KOOSTE KYSELYSTÄ MÄNTSÄLÄN JA PORNAISTEN KOULUJEN
OPPILASHUOLTORYHMIEN JÄSENILLE KEVÄÄLLÄ 2010/TULOKSET

- Vastaajia yhteensä 80. Jokaisesta ohr:stä (N=22) vastasi vähintään yksi jäsen. Kuraattoreita vastaajista 27,5% (22), rehtoreita 22,5% (18) ja terveydenhoitajia 18,8%(15). Opettajien antamia vastauksia kertyi 12 kappaletta, mutta muiden ammattiryhmien (erityisopettajat, opot, psykologit) vastauksia oli jokaista alle 10.
- Moniammatillinen yhteistyö ja vuorovaikutus pääosin toimivaa ohr:ssä, mutta puheenvuorojen rajauksessa oli parantamisen varaa
- Varhaisen puuttumisen toteutumisen kannalta tärkeitä kehittämiskohtia:
 - pohditaan oman toiminnan vaikutuksia ongelmien syntymiselle ja ratkeamiselle (keskiarvo 2,6)
 - etukäteistiedotus kokousasioista (keskiarvo 2,6)
 - vanhemmat enemmän mukaan ohr:ään
 - opettajat itse välittämään tietoa oppilaista ohr-kokoukseen
 - oppilaiden asioihin tartuttaisiin aikaisemmassa vaiheessa
 - käytettäisiin enemmän aikaa ennaltaehkäisevien toimenpiteiden kehittämiseen ja koko kouluhyvinvoinnin edistämiseen
- Kokouskäytäntöihin liittyviä kyselystä nousseita parannusehdotuksia:
 - Kokousajat sovitaan syksyllä koko vuodeksi, jolloin aikataulujen yhteensovittaminen onnistuu paremmin
 - Yhtenäinen kirjauskäytäntö koko kuntaan
 - Puheenjohtajalla langat käsissä: jakaa ja rajaa puheenvuoroja
 - Esityslista kokousasioista etukäteen ohr:n jäsenille
- Koulutustoiveissa selvä enemmistö toivoi lakikoulutusta ohr-asioissa
- Toiveet ulkopuolisille toimijoille:
 - Psykiatrisen sh:n säännöllinen osallistuminen ohr:än kokouksiin
 - Sosiaalitoimen edustus ohr:än tarvittaessa
 - Enemmän kuraattori- sekä psykologiresursseja, erityisesti alakouluille

Suuret kiitokset kaikille vastaajille, tästä on hyvä lähteä yhdessä kehittämään!

KYSELY OHR-JÄSENILLE KEVÄÄLLÄ 2010/ RYHMÄKOHTAISET TULOKSET
KOULUN NIMI/KUNTA (5 vastausta)

1= täysin eri mieltä 2= jokseenkin eri mieltä 3=jokseenkin samaa mieltä 4=täysin samaa mieltä

	Koulun ka.	Kuntien ka.
1. Saan tukea oppilashuoltoryhmältä omaan työhöni	3,4	3,1
2. OHR:ssä on riittävästi asiantuntemusta asioiden käsittelyyn	4,0	3,4
3. Olen hyvin tietoinen OHR:n muiden jäsenten osaamisalueista	3,6	3,4
4. Luotan ryhmän muiden jäsenten ammattitaitoon	4,0	3,7
5. Ryhmän jäsenet kantavat oman vastuunsa asioiden hoidossa	4,0	3,6
6. Ryhmän päätöksenteko on tasapuolista ja oikeudenmukaista	3,8	3,6
7. Opettajat luottavat OHR:n kykyyn ratkaista käsiteltäviä asioita	3,0	3,0
8. Tiedän aina, mitä asioita voin kertoa OHR:lle rikkomatta salassapitosäännöksiä	3,0	2,8
9. OHR:ssä on sallittua ylittää sovitusti ammattirajoja, "mennä toisen tontille"	3,4	2,8
10. OHR:ssä pohditaan oman toimintamme vaikutuksia ongelmien syntyemiselle ja ratkaisemiseksi	2,8	2,6
11. OHR:n jäsenet ovat sitoutuneita OHR-työhön	4,0	3,5
12. OHR:n kokousten ilmapiiri on avoin	4,0	3,7
13. OHR:n kokousten ilmapiiri on luottamuksellinen	4,0	3,6
14. Puheenvuorot jakautuvat tasaisesti ryhmän jäsenten kesken	3,4	3,2
15. Oma näkemykseni tulee kuulluksi ryhmän päätöksenteossa	3,8	3,7
16. OHR:ssä kunnioitetaan kaikkien jäsenten näkemyksiä	3,8	3,7
17. Osallistun itse aktiivisesti keskusteluun	3,4	3,7
18. Ryhmän jäsenet osaavat rajata puheenvuoronsa asian käsittelyn kannalta olennaisiin asioihin	3,4	3,1
19. Erilaiset ammattikielet eivät vaikeuta ryhmän vuorovaikutusta	3,0	3,2
20. Ryhmän ilmapiiri on kehitysmuuttava	4,0	3,4
21. Saan riittävästi tietoa OHR:ssä käsiteltävistä asioista etukäteen	2,4	2,6

22. Opettajat välittävät hyvin tietoa OHR:lle käsiteltävistä oppilaista	2,8	2,8
23. Oppilaan asioiden ohjautuminen OHR:n käsiteltäväksi on oikea-aikaista	2,8	2,9
24. OHR-kokoukset toteutuvat suunnitellun aikataulun mukaisesti	3,8	3,2
25. OHR:n kirjauskäytäntö on toimiva	4,0	3,5
26. OHR:ssä on paikalla asian hoidon kannalta oleelliset henkilöt	3,4	3,1
27. Oppilaiden vanhemmat ovat tarvittaessa OHR:ssä oman lapsensa asioita käsiteltäessä	3,6	2,9

Oppilashuoltoryhmän ajankäytön jakaantuminen, vastaajien arviot:

Oppilasasioiden käsittelyyn	70-98%
Yleisiin kouluhyvinvointiin ja opetuksen tukeen liittyviin asioihin	1-20%
OHR:n työskentelyn ja työtapojen kehittämiseen	0-10%

Vastaajien kommentteja/kehittämisehdotuksia:

- "Yhteistyö on mukavaa ja toimivaa"
- Merkkari mukaan OHR:n toimintaan
- Oman toiminnan arviointi osaksi vuosittaista OHR-työtä
- Paneutumista ennaltaehkäiseviin ja yleistä kouluhyvinvointia edistäviin asioihin
- osaamis- ja päävastuualueiden aukikirjoittamista
- pedagoginen työryhmä OHR:n rinnalle, jossa rinnakkaisluokkien opettajat kokoontuvat ja tarvittaessa tuovat asian OHR:ään
- toivottiin, että samalla kokoonpanolla jatkettaisiin vielä pitkään

MÄNTSÄLÄN KUNTA

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

Viranhaltija
Koulutoimenjohtaja

Päivämäärä
02.08.2010
405//2010

Pykälä
7 §

Asia

TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN KATRI VASTAMÄELLE

Katri Vastamäki on hakenut tutkimuslupaa ylempää sosiaalialan amk-tutkinnon opinnäytetyötä varten. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia Mäntsälän ja Pornainen kuntien oppilashuoltoryhmien toimintaa.

Päätös

Myönnetään Katri Vastamäelle tutkimusluvan Mäntsälän kunnan koulujen oppilas-huoltohenkilöstön osalta.

Päätös perustuu

Täytäntöönpano

Katri Vastamäki

Päätöksentekijä

Soili Muinonen, koulutoimenjohtaja

OIKAISUVAATIMUSOHJEET

Oikaisuvaatimusoikeus

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimusviranomainen

Viranomainen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite:
Mäntsälän sivistyslautakunta, Heikinkuja 4, 04600 Mäntsälä,
puh. (019) 264 5000 (vaihe), fax. (019) 264 5212
sähköposti: palvelupiste@mantsala.fi

Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen

Oikaisuvaatimus on tehtävä **14 päivän kuluessa** päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saantitiedotuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitiedotukseen merkittynä aikana.

Pöytäkirjan nähtävänäpito

Tämä päätös on asetettu yleisesti nähtäväksi: 9.8.2010

Tiedoksianto asianosaiselle

Lähetetty tiedoksi kirjeellä (Kuntalaki 95 §)
Asianosainen: Katri Vastamäki
Annettu postin kuljetettavaksi, pvm./ tiedoksiantaja: 3.8.2010 / M-T Koivisto

Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimittaminen

Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.

Lisätietoja

112/2010/114

Katri Vastamäki

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

13.5.2010

katri.vastamaki@gmail.com

Pornaisten kunta
Sivistystoimenjohtaja Markku Hyttinen
PL 21
07171 Pornainen

Opiskelen Lahden ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan laitoksella ylempää sosiaalialan amk-tutkintoa. Suuntautumisvaihtoehtona minulla on lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen. Tutkintonimikkeeni tulee olemaan sosionomi (ylempi amk).

Opinnäytetyöni teen yhteistyössä Pornaisten ja Mäntsälän kuntien oppilashuollon kehittämishankkeen kanssa. Tarkoituksena on tutkia kuntien oppilashuoltoryhmien toimintaa tekemällä kyselytutkimus ryhmien jäsenille. Kysymykset koskevat oppilashuoltoryhmän rakenteita, moniammatillista yhteistyötä sekä ryhmän vuorovaikutusta. Kyselyn toteutusajankohta on toukokuu 2010.

Kyselyn tuloksista teen ryhmäkohtaiset koosteet oppilashuoltoryhmien omaan käyttöön työnsä kehittämisen tueksi sekä raportin, jossa tarkastelen alueen oppilashuoltoryhmien tilannetta kokonaisuutena. Kummassakaan raportoinnin vaiheessa vastaajien henkilöllisyys ei tule esille. Opinnäytetyö valmistuu keväällä 2011.

Pyydän suostumustanne lähettää kysely Pornaisten peruskoulujen oppilashuoltoryhmien jäsenille, jotka työskentelevät sivistystoimen alaisuudessa.

Yhteistyöterveisin,

Katri Vastamäki
Katri Vastamäki

Mysymän luvan kyselyn toteuttamiseen.

17.5.2010

Markku Hyttinen
MARKKU HYTTINEN

MÄNTSÄLÄN KUNTA

VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS

Viranhaltija
Perusturvapalvelukeskuksen päällikkö

Päivämäärä
19.05.2010

157 §

Asia TUTKIMUSLUVAN MYÖNTÄMINEN KATRI VASTAMÄELLE

Päätös Katri Vastamäki on lähettänyt Mustijoen perusturvalle tutkimuslupahakemuksen liittyen hänen sosionomi-opintoihinsa / opinnäytetyöhönsä Lahden ammattikorkeakoulussa sosiaali- ja terveysalan laitoksella. Tutkimuksen tarkoituksena on tutkia kuntien oppilashuoltoryhmien toimintaa tekemällä kyselytutkimus ryhmien jäsenille. Kyselyn tuloksista Vastamäki kertoo tekevänsä ryhmäkohtaiset koosteet oppilashuoltoryhmien omaan käyttöön heidän työnsä kehittämisen tueksi sekä raportin, jossa hän tarkastelee alueen oppilashuoltoryhmien tilannetta kokonaisuutena.

Myönnän Katri Vastamäelle tutkimusluvan sekä luvan lähettää tutkimukseen liittyvät kyselyt Mäntsälän ja Pornaisten peruskoulujen sekä lukion oppilashuoltoryhmien jäsenille, jotka työskentelevät Mustijoen perusturvan alaisuudessa.

Liite: tutkimuslupa-anomus

Päätös perustuu Kunnan hallintosääntö

Täytäntöönpano Pöytäkirjanote: Katri Vastamäki, ao. oppilashuoltoryhmien jäsenet sekä heidän esimiehensä

Päätöksentekijä

Eija Rintala

Nimen selvennys

perusturvajohtaja

Virka-asema

OIKAISUVAATIMUSOHJEET

Oikaisuvaatimusoikeus

Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.

Oikaisuvaatimusviranomainen

Viranomainen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite:
**Mäntsälän perusturvalautakunta, Heikinkuja 4, 04600 Mäntsälä,
puh. (019) 264 5000 (vaihe)**

Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen

Oikaisuvaatimus on tehtävä **14 päivän kuluessa** päätöksen tiedoksisaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksestä tiedon, jollei muuta näytetä. Seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettamisestä, saantitodistuksen osoittamana aikana tai erilliseen tiedoksisaantitodistukseen merkittynä aikana.

Pöytäkirjan nähtävänpito

Tämä päätös on asetettu yleisesti nähtäväksi: **päätöksentekijän työhuoneessa 24.5.2010 virka-aikana**

Tiedoksianto asianosaiselle

Lähetetty tiedoksi kirjeellä (Kuntalaki 95 §)
Asianosainen: Katri Vastamäki

Annettu postin kuljetettavaksi, pvm / tiedoksiantaja: 20.5.2010/Marjut Peltonen

	1. Koulun oppilasmäärä	2.Saako tukea OHR:itä omaan työhönsä?	3.Onko ryhmässä riittävästi asiantuntemusta?	4.Tietoisuus muiden osaamisalueista	5.Luottamus ryhmän jäsenen ammattitaitoon	6.Ryhmän jäsenen vastuunkanto	7.Päätöksenteko on tasapuolista ja oikeudenmukaista	8.Opettajien luottamus OHR:n kykyyn ratkaista ongelmia	9. Tietoisuus salassapitosäännöksistä	10.Pohditaan oman toiminnan vaikutuksia ongelmien synty miselle ja ratkaiselle	11.OHR:n jäsenen sitoutuminen	12.OHR:n ilmapiiri on luottamuksellinen	13.Puheenvuorot jakautuvat tasaisesti	14.Oma kuulluksi tuleminen	15.Kaikkien jäsenen kunnioitus	16.Oma aktiivisuus keskustelussa	17.Puheenvuorojen rajaus olennaiseen	18.Saati tietoa etukäteen kokousasioista	19.Opettajien tiedonvälitys OHR:lle	20.Oppilaan asioiden ohjautuminen on oikea-aikaista	21.Kokousten toteutuminen alkataulun mukaisesti	22.Kirjauskäytännön toimivuus	23.Oleellisten henkilöiden läsnäolo	24.Vanhempien mukanaolo tarvittaessa
1		,162	,003	,066	-,117	-,024	-,181	-,051	-,222	-,159	,047	-,021	-,070	-,001	-,090	-,171	-,166	,059	-,249*	-,220	,205	,068	-,083	-,066
2		1	,184	,006	,158	,215	,307**	,460**	,225*	,285*	,212	,392**	,206	,306**	,217	,179	,220*	,620**	,413**	,045	,265*	,064	,086	-,098
3			1	,333**	,387**	,267*	,271*	-,130	,287**	,142	,307**	,463**	,192	,275*	,302**	,090	,282*	,031	,012	,340**	,270*	,266*	,350**	,158
4				1	,290**	,349**	,277*	-,272*	,230*	,138	,451**	,275*	,368**	,245*	,360**	,174	,278*	,003	-,053	,198	,247*	,358**	,133	,194
5					1	,647**	,686**	,053	,261*	,408**	,598**	,606**	,265*	,558**	,471**	,283*	,500**	,024	,077	,341**	,043	,280*	,129	,087
6						1	,605**	,140	,153	,260*	,677**	,395**	,399**	,411**	,369**	,199	,418**	,031	,036	,306**	,184	,361**	,161	-,056
7							1	,217	,111	,278*	,551**	,569**	,339**	,569**	,617**	,403**	,502**	,190	,171	,341**	,108	,280*	,129	,143
8							1	-,392**		1	,100	-,010	-,054	,212	,158	,250*	-,036	,375**	,259*	-,102	,143	,001	,041	-,316*
9								1	,372**	,175	,422**	,307**	,109	,061	,051	,270*	,087	,200	,210	,039	,083	,101	,310**	
10									1	,296**	,421**	,158	,249*	,151	,145	,349**	,297**	,296*	,342**	,135	,241	,305**	,139	
11										1	,496**	,378**	,442**	,509**	,312**	,502**	-,102	-,056	,318**	,334**	,449**	,224*	,087	
12												1	,315**	,520**	,481**	,310**	,444**	,290**	,329**	,306**	,192	,229	,190	,231*
13													1	,456**	,460**	,437**	,380**	,151	-,022	,288*	,145	,251*	,116	,282*
14														1	,718**	,627**	,536**	,213	,053	,297**	,147	,364**	,119	,074
15															1	,541**	,423**	,111	,158	,357**	,160	,262*	,156	,207
16																1	,386**	,323**	,056	,362**	,142	,233	,011	,183
17																	1	,085	,140	,285*	,229*	,519**	,173	,091
18																		1	,463**	,173	,116	-,021	,030	,025
19																			1	,491**	,059	,009	,278*	,076
20																				1	,172	,338**	,307**	,208
21																					1	,650**	,303**	,229*
22																						1	,385**	,271*
23																							1	,313**

Pearsonin korrelaatiokertoimet